

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราชญ์บุรี เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นสำคัญดังนี้

1. สภาพการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราชญ์บุรี เขต 2
2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหาร
3. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา
4. แนวคิดการบริหารงานวิชาการ
5. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายนอก
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราชญ์บุรี เขต 2

1. อำนาจหน้าที่และระเบียบบริหารราชการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราชญ์บุรี เขต 2 เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา ตามมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 และมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราชญ์บุรี เขต 2, 2547) และประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การแบ่งส่วนราชการภายในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พ.ศ. 2553 กำหนดให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราชญ์บุรี เขต 2, 2553, หน้า 2-3)

1.1 จัดทำนโยบาย แผนพัฒนา และมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานการศึกษา แผนการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน และความต้องการของท้องถิ่น

1.2 วิเคราะห์การจัดตั้งงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไป ของสถานศึกษาและหน่วยงาน ในเขตพื้นที่การศึกษา และแจ้งการจัดสรรงบประมาณที่ได้รับให้หน่วยงานข้างต้น

1.3 รับทราบ รวมทั้งกำกับ ตรวจสอบ ติดตามการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงาน ดังกล่าว

1.4 ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษาในเขตพื้นที่ การศึกษา

1.5 กำกับ ดูแล ติดตาม และประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและในเขตพื้นที่ การศึกษา

1.6 ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาในเขตพื้นที่ การศึกษา

1.7 ประสานการระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคล เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการจัดและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

1.8 จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และประเมินผลสถานศึกษาในเขตพื้นที่ การศึกษา

1.9 ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทั้งบุคคล องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษารูปแบบที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา

1.10 ดำเนินการและประสาน ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการศึกษาใน เขตพื้นที่การศึกษา

1.11 ประสาน ส่งเสริม การดำเนินการของคณะกรรมการ และคณะทำงานด้าน การศึกษา

1.12 ประสานการปฏิบัติราชการทั่วไประหว่างองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะสำนักงานผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการในเขตพื้นที่ การศึกษา

1.13 ปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจการภายในเขตพื้นที่การศึกษาที่มีได้ระบุให้เป็น หน้าที่ของหน่วยงานใดโดยเฉพาะ หรือปฏิบัติงานอื่นที่ได้มอบหมาย มีกลุ่มภารกิจดังนี้

1.13.1 กลุ่มอำนวยการ

1.13.2 กลุ่มบริหารงานบุคคล

1.13.3 กลุ่มนโยบายและแผน

1.13.4 กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา

1.13.5 กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

1.13.6 กลุ่มบริหารงานการเงินและสินทรัพย์

1.13.7 กลุ่มส่งเสริมสถานศึกษาเอกชน

2. สภาพทั่วไปของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราชญ์บุรี เขต 2

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราชญ์บุรี เขต 2 ประกอบไปด้วย อำเภอ กบินทร์บุรี และอำเภอนาดี ตั้งอยู่เลขที่ 998 หมู่ 2 ถนนฉะเชิงเทรา-นครราชสีมา (304) ตำบลกบินทร์ อำเภอ กบินทร์บุรี จังหวัดปราชญ์บุรี รับผิดชอบในการบริหารจัดการศึกษา โดยสนับสนุนส่งเสริม บทบาทสถานศึกษาในการเป็นนิติบุคคล สามารถปฏิบัติการกิจในการบริหารจัดการงานวิชาการ งานบุคลากร งานงบประมาณและงานบริหารทั่วไป เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ

2.1 ข้อจำกัดสำนักงานเขต

การบริหารจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราชญ์บุรี เขต 2 มีข้อจำกัดดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราชญ์บุรี เขต 2, 2553, หน้า 4-6)

2.1.1 มีโรงเรียนขนาดเล็กคิดเป็นร้อยละ 45.00 ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ห่างไกลจาก เขตพื้นที่ที่มีจำนวนครูน้อยสอนไม่ครบชั้น วัสดุครุภัณฑ์รวมทั้งอุปกรณ์จัดการเรียนการสอนที่จำเป็น มีไม่เพียงพอต่อความต้องการในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน ผู้ปกครองส่วนใหญ่ มีฐานะยากจน

2.1.2 บริบทของสถานศึกษามีความแตกต่างกันทั้งด้านสภาพภูมิศาสตร์และสภาพ ครอบครัวย

2.1.3 สถานศึกษาที่มีความเข้มแข็ง ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่เมืองหรือชุมชนที่มีความเข้มแข็งประกอบกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราชญ์บุรี เขต 2 ได้เริ่มบริหารจัดการศึกษา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2551 ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ปรับปรุงแก้ไข สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและกำหนดเขตพื้นที่การศึกษาเพิ่มเติม พ.ศ. 2551 โดยมีข้อจำกัดด้าน อาคารสถานที่ ซึ่งเดิมเป็นอาคารของสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอ กบินทร์บุรี เป็นอาคาร ชั้นเดียว จำนวน 3 หลัง เทศบาลตำบลเมืองเก่า ขอใช้เป็นอาคารสำนักงานและอาคารชั้นเดียวของ สำนักงานศึกษาธิการ อำเภอ กบินทร์บุรี 1 หลัง ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนขอใช้อยู่ สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ต้องพัฒนาปรับปรุงอาคารสำนักงานใหม่ เพื่อใช้เป็นที่ปฏิบัติงาน

2.1.4 พื้นที่การบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนแบ่งเป็นเขตคุณภาพการศึกษา ตามเขตตำบล โดยเขตหนึ่ง ๆ มีโรงเรียนไม่น้อยกว่า 7 โรงเรียน และไม่เกิน 15 โรงเรียน ประกอบด้วย อำเภอ กบินทร์บุรี 14 ตำบล แบ่งเป็น 10 เขตคุณภาพการศึกษา อำเภอนาดี 6 ตำบล แบ่งเป็น 3 เขต

คุณภาพการศึกษา สำหรับเขตคุณภาพพิเศษ ได้แก่ โรงเรียนเอกชน โดยมีวัตถุประสงค์ในการบริหารจัดการ 3 เรื่อง คือ ประสานราชการ ประสานทรัพยากร ประสานและช่วยเหลือทั้งในด้านการจัดกิจกรรมทางวิชาการ โดยแต่ละเขตคุณภาพการศึกษา กำหนดให้ผู้บริหารโรงเรียนในเขตพื้นที่นั้น ๆ เป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง เพื่อให้การพัฒนาการศึกษาในแต่ละเขตคุณภาพการศึกษามีมาตรฐานใกล้เคียงกัน

2.1.5 การจัดชมรมทางวิชาการ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมทางวิชาการ การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถตามความถนัดและตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระให้มีความเข้มแข็ง มั่นใจ เพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล จำนวน 10 ชมรม

2.2 การให้บริการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราชญ์บุรี เขต 2

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราชญ์บุรี เขต 2 ให้บริการกับสถานศึกษา ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 126 โรงเรียน จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา จนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวนสถานศึกษาที่จัดการศึกษาแต่ละระดับ ดังนี้

2.2.1 ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับประถมศึกษา จำนวน 87 โรงเรียน

2.2.2 ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 36 โรงเรียน

2.2.3 สถานศึกษาเอกชนระดับ ปวช. จำนวน 3 โรงเรียน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราชญ์บุรี เขต 2 เป็นส่วนราชการ สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่พัฒนาผู้เรียนและสังคมภายใต้ บทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีความหมายเพื่อพัฒนาค้นคว้าให้เป็น มนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมไทยได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ, 2541, หน้า 111)

3. กลยุทธ์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราชญ์บุรี เขต 2

3.1 พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับตามหลักสูตร และส่งเสริม ความสามารถทางเทคโนโลยี เพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้

3.2 ปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย และวิถีชีวิตตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง

3.3 ขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึง ครอบคลุม ผู้เรียนได้รับโอกาสในการพัฒนา เต็มตามศักยภาพ

3.4 พัฒนาคู่มือและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ ให้สามารถจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพ

3.5 พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาตามแนวทางการกระจายอำนาจ และเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนและความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา

3.6 พัฒนาการศึกษาระดับพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภายใต้

4. จุดเน้น

4.1 เพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระวิชาหลัก

4.2 นักเรียนชั้น ป.3 ต้องอ่านออกเขียนได้ และต้องลดจำนวนนักเรียนที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ลงอย่างเป็นรูปธรรม

4.3 เพิ่มศักยภาพนักเรียนเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นเลิศด้านภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์

4.4 สร้างจิตสาธารณะในตัวผู้เรียน

4.5 ลดอัตราการออกกลางคัน

4.6 ทางเลือกการเรียนรู้เชิงบูรณาการ

4.7 ยกระดับคุณภาพสถานศึกษาให้ผ่านการรับรองมาตรฐานการพัฒนาโรงเรียนดีประจำตำบล และการบริหารจัดการ โรงเรียนขนาดเล็ก

4.8 ยกระดับการบริหารงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอยู่ในระดับดี

4.9 เตรียมความพร้อมสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน

4.10 พัฒนาการศึกษในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้

5. วิสัยทัศน์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นพลังขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยให้เป็นผู้นำหนึ่งในสองของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภายในปีการศึกษา 2556

6. พันธกิจ

พัฒนาและส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพโดยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีความรู้คู่คุณธรรมมีความสามารถตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนำไปสู่การพัฒนาสู่คุณภาพระดับสากล

7. เป้าประสงค์

7.1 ผู้เรียนทุกคนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพัฒนาสู่ความเป็นหนึ่งในสองของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

7.2 ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐาน 15 ปี อย่างทั่วถึง

7.3 ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเต็มตามศักยภาพ

7.4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา มีความเข้มแข็งเป็นกลไกขับเคลื่อนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สู่ความเป็นหนึ่งในสองของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

7.5 การศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรมีความปลอดภัยและมั่นคง

8. เป้าหมายและนโยบาย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราชญ์บุรี เขต 2 มีแผนงาน ผลผลิต โครงการ ที่รองรับหลักการ เป้าหมาย และนโยบาย ดังนี้

การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้กำหนดตัวบ่งชี้และเป้าหมายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง Roadmap ขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง พ.ศ. 2554 - 2561 ไว้ดังนี้

เป้าประสงค์ที่ 1 ผู้เรียนทุกระดับการศึกษามีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของประเทศ

ตัวบ่งชี้หลักที่ 1 ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านวิชาการดีขึ้น

ตัวบ่งชี้ย่อย

1. เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับการพัฒนาและเตรียมความพร้อมทุกด้านอย่างมีคุณภาพให้สามารถเรียนรู้ และมีพัฒนาการตามวัย

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในวิชาหลัก จากการทดสอบระดับชาติมีคะแนนเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 50

3. ผู้สำเร็จการอาชีวศึกษามีสมรรถนะเป็นที่พึงพอใจของผู้ใช้ และมีงานทำภายใน 1 ปี หลังจากจบการศึกษา

4. ผู้สำเร็จอุดมศึกษาทุกคนมีคุณภาพระดับสากล และเป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ

5. สัดส่วนผู้เรียนมัธยมศึกษาตอนปลายประเภทอาชีวศึกษา : สามัญศึกษาเป็น 60: 40

ตัวบ่งชี้หลักที่ 2 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมดีขึ้น

ตัวบ่งชี้ย่อย

1. ผู้เรียนทุกระดับการศึกษามีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์

2. ปัญหาเด็กและเยาวชนลดลง

3. จำนวนคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ ลดลง

4. จำนวนเด็กอายุ 19 ปีและต่ำกว่าที่มาทำคลอดลดลง

5. จำนวนเด็กขอรับการบำบัดยาเสพติดลดลง

ตัวบ่งชี้หลักที่ 3 ครูมีคุณภาพทางวิชาการดีขึ้น

ตัวบ่งชี้อย่อย

1. ผลิตรายใหม่ให้ได้เฉลี่ยปีละอย่างน้อย 12,000 คน และให้สอดคล้องกับอัตราเกษียณของข้าราชการครู (ครูใหม่ หมายถึง ครูที่เป็นคนเก่ง คนดี มีใจรักในวิชาชีพครู)

2. ครู คณาจารย์ทุกคนได้รับการพัฒนาตรงตามวิชาที่สอนอย่างเป็นระบบ อย่างน้อย 1 ครั้งต่อปี

3. ครู คณาจารย์ที่สอนทุกระดับ/ประเภทการศึกษามีเพียงพอ และมีภาระงานตามเกณฑ์ที่กำหนด

ตัวบ่งชี้หลักที่ 4 ครูมีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ

ตัวบ่งชี้อย่อย จำนวนครูที่ทำผิดวินัยลดลง

เป้าประสงค์ที่ 2 ทุกคนได้รับ โอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้หลักที่ 5 ผู้ที่อยู่ในวัยเรียนมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาในระบบตลอดชีวิต

ตัวบ่งชี้อย่อย

1. อัตราส่วนผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อประชากรกลุ่มอายุ 3-17 ปี เป็นร้อยละ 100

2. อัตราส่วนระดับอุดมศึกษาต่อประชากรกลุ่มอายุ 18-22 ปี เป็นร้อยละ 45

ตัวบ่งชี้หลักที่ 6 ผู้ที่อยู่นอกวัยเรียนมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ตัวบ่งชี้อย่อย

1. กำลังแรงงานที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 65 และมีสมรรถนะทางวิชาชีพตามมาตรฐาน

2. จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยคนไทย (อายุ 15 - 59 ปี) เพิ่มขึ้นเป็น 12 ปี

3. อัตราการรู้หนังสือของประชากร (อายุ 15 - 60 ปี) เป็นร้อยละ 100

เป้าประสงค์ที่ 3 แหล่งเรียนรู้เพิ่มขึ้นหลากหลายและมีคุณภาพ

ตัวบ่งชี้หลักที่ 7 แหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพและมาตรฐานเพิ่มขึ้นอย่างทั่วถึง

ตัวบ่งชี้อย่อย

1. จำนวนแหล่งเรียนรู้เพิ่มขึ้นในรูปแบบที่หลากหลาย มีคุณภาพและมาตรฐานและกระจายอย่างทั่วถึงทุกชุมชน ตำบล จังหวัด และภูมิภาค

2. ผู้รับเข้ารับบริการในแหล่งเรียนรู้เพิ่มขึ้นปีละอย่างน้อยร้อยละ 10
3. คนไทยใช้เวลาอ่านหนังสือนอกเวลาเรียน/นอกเวลาทำงาน โดยเฉลี่ยอย่างน้อยวันละ

60 นาที

ตัวบ่งชี้หลักที่ 8 ช่องทางการเข้าถึงสื่อเทคโนโลยีมากขึ้น

ตัวบ่งชี้อย่อย

1. สัดส่วนเวลาออกอากาศรายการเพื่อการศึกษาและเรียนรู้ของสถานีวิทยุและโทรทัศน์ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 40

2. สัดส่วนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตต่อประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปเป็นร้อยละ 50

เป้าประสงค์ที่ 4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม

ตัวบ่งชี้หลักที่ 9 ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษามากขึ้น

ตัวบ่งชี้อย่อย

1. สัดส่วนผู้เรียนระหว่างสถานศึกษารัฐและเอกชนเป็น 65 : 35
2. ผู้เรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 25 ของจำนวนผู้เรียน

ทั้งหมด

3. สัดส่วนผู้เรียนระบบทวิภาคีและสหกิจศึกษา เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 30 ของจำนวน ผู้เรียนอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา

เป้าประสงค์ที่ 5 พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการทางการศึกษา

ตัวบ่งชี้หลักที่ 10 การบริหารจัดการทางการศึกษามีประสิทธิภาพ

ตัวบ่งชี้อย่อย

1. สถานศึกษาขนาดเล็กลดจำนวนลงร้อยละ 50 และบริหารจัดการได้อย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ
2. ผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาได้รับการพัฒนาให้สามารถบริหารเพื่อมุ่ง ผลสัมฤทธิ์แก่ผู้เรียน บริหารตามหลักธรรมาภิบาลและมีภาวะผู้นำ อย่างน้อย ปีละ 1 ครั้ง
3. เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา และกรรมการสถานศึกษาทุกแห่งมีความเข้มแข็ง คล่องตัว และมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

9. ระบบการศึกษาในการปฏิบัติการศึกษาในทศวรรษที่สอง

สำหรับกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดประเด็นสำคัญของระบบการศึกษา และเรียนรู้ที่ ต้องการปฏิรูปอย่างเร่งด่วน ในการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552 - 2561) ไว้

4 ประการหลัก คือ

9.1 พัฒนาคณาจารย์ยุคใหม่ที่มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา คิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจิตสาธารณะมีระเบียบวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม มีจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รังเกียจการทุจริตและต่อต้านการซื้อสิทธิ์ ขายเสียง สามารถก้าวทันโลก มีสุขภาพกาย สุขภาพใจ ที่สมบูรณ์ ห่างไกลยาเสพติด เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพ มีทักษะความรู้พื้นฐานที่จำเป็น มีสมรรถนะความรู้ ความสามารถ สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

9.2 พัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ ที่เป็นผู้เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า มีระบบกระบวนการผลิต และพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐานเหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง

9.3 พัฒนาคุณภาพสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ โดยพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทุกระดับและทุกประเภทให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

9.4 พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่ ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน และภาคเอกชน และทุกภาคส่วน มีระบบการบริหารจัดการที่มีความโปร่งใส เป็นธรรม ตรวจสอบได้ มีการบริหารจัดการ

จากผลพหุติกรรมการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 พบว่าส่วนใหญ่ไม่ผ่านการประเมินคุณภาพภายนอกมาตรฐานด้านผู้เรียน

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการบริหาร

1. ความหมายของพฤติกรรมกรรมการบริหาร

พฤติกรรมกรรมการบริหารงานเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาเพราะเป็นกระบวนการที่มีระบบความสัมพันธ์ของกิจกรรมต่าง ๆ ในองค์การซึ่งเปรียบเสมือนสมอง แขน ขา และพลังกำลังของผู้บริหาร ที่ผู้บริหารทุกวงการจะต้องใช้เป็นวิถีทางไปสู่ความสำเร็จในการทำงาน (Knezevich, 1975, p. 5) นับตั้งแต่องรีฟาโยล (Henri Fayol) ชาวฝรั่งเศส เป็นบุคคลแรกที่เสนอแนวความคิดเรื่อง ปัจจัยห้าประการของการบริหาร คือการวางแผน การจัดหน่วยงาน การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม ก็นับว่าเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป และเป็นแนวความคิด พื้นฐานที่สำคัญของนักวิชาการบริหาร นักพฤติกรรมองค์การในการที่นำมาปรับปรุงเพิ่มเติม จนทำให้ พฤติกรรมการบริหารตามแนวความคิดของนักวิชาการแต่ละคนแตกต่างกัน

กันไป อย่างไรก็ตาม หน้าที่ควรรับผิดชอบของผู้บริหารทุกคนคือ ต้องมีความรู้ความเข้าใจในการที่จะเลือกใช้พฤติกรรม ที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์การ และนักวิชาการได้ให้ความหมาย พฤติกรรมการบริหาร ดังนี้

กู๊ด (Good, 1973, p. 58) กล่าวว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรือกิจกรรมของหน่วยงานหนึ่ง ได้แก่ บางสิ่งบางอย่างที่หน่วยงานได้กระทำรวมทั้งการกระทำที่ปรากฏออกมาให้เห็นได้ กระบวนการที่เกิดขึ้นในทางกายภาพและทางอารมณ์ และกิจกรรมที่เกิดจากบุคคลที่มีจิตใจปกติ

อวลี เกื้อกูลวงศ์ (2530, หน้า 99) กล่าวว่า พฤติกรรมโดยพื้นฐานแล้วเป็นเป้าหมายที่มุ่งหวังหรือพฤติกรรมของคนเรานั้นโดยทั่วไปแล้วจะถูกงูใจ โดยความต้องการเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายบางอย่าง แต่แรงขับที่งูใจรูปแบบพฤติกรรมของคนซึ่งแตกต่างกันนั้น มักจะเกิดจากจิตใต้สำนึกเสียส่วนใหญ่

ธงชัย สันติวงษ์ (2535, หน้า 47) กล่าวว่า พฤติกรรมการบริหาร หมายถึง การนำเอาวัตถุประสงค์ นโยบาย และกลยุทธ์มาแปลงความให้มีการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ และพฤติกรรมผู้บริหารจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องของผู้บริหารในระดับต่าง ๆ ทั้งระดับสูงไปถึงระดับต่ำสุด โดยมีสาระสำคัญ คือ การส่ง การงูใจชักนำให้เกิดการปฏิบัติภารกิจด้วยดีจากบุคคลในองค์การ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า พฤติกรรมการบริหาร หมายถึง การกระทำของผู้บริหารที่ปรากฏออกมาโดยการแสดงออกถึงความสามารถในการกระทำตามอำนาจ หน้าที่ ให้ผู้ร่วมงานสังเกตได้ ส่งให้เกิดการปฏิบัติงานในการบริหารกิจกรรมทุกชนิดของหน่วยงาน

2. คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้นำ หรือผู้จัดการองค์กร หรือหัวหน้าหน่วยงานไม่ว่าเล็ก หรือใหญ่ ย่อมมีบทบาทที่เป็นผลต่อความสำเร็จหรือประสิทธิผลของงาน หากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณลักษณะที่ดี แต่ถ้าคุณลักษณะหรือพฤติกรรมของผู้บริหารไม่ดี แม้การจัดองค์การจะถูกต้องและดีเพียงใดก็ตามผลงานที่เกิดขึ้นของหน่วยงานนั้น ๆ ย่อมจะสมบูรณ์ได้ยาก ดังนั้นจึงถือว่าผู้บริหารจะต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสม เพราะความสำเร็จของงานทุกด้านขององค์กรขึ้นอยู่กับผู้นำหรือผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งจะเป็นผู้วินิจฉัยสั่งการ หรือตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ

กิตติมา ปรีดีดิถ (2532, หน้า 247) กล่าวถึง ลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้นำจะประกอบด้วยเรื่องที่สำคัญดังนี้ คุณลักษณะความเป็นผู้นำ คุณลักษณะด้านความรู้ทางวิชาการ คุณลักษณะทางด้านบุคลิกภาพ และคุณลักษณะด้านความสามารถในการบริหาร ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำสูง ลักษณะของความเป็นผู้นำมีความแตกต่างจากลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา ได้มีนักการศึกษาและที่เกี่ยวข้องได้ให้ความหมายและความแตกต่างระหว่างผู้นำและผู้บริหารโรงเรียนดังนี้

สมยศ นาวิการ (2539, หน้า 400-401) ได้ให้ความหมายของการเป็นผู้นำว่า เป็นกระบวนการของการสั่งการ และการใช้อิทธิพลต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกของกลุ่มแสดงให้เห็น

ประการแรก ความเป็นผู้นำต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น ได้แก่ ผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชา ถ้าหากปราศจากผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชาแล้ว คุณลักษณะของความเป็นผู้นำของบุคคลจะไม่มี ความหมาย

ประการที่สอง กระบวนการของความเป็นผู้นำเกี่ยวข้องกับการจัดสรรอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน ระหว่างผู้นำและสมาชิกของกลุ่ม ผู้นำสามารถสั่งการกิจกรรมบางอย่างของสมาชิกของกลุ่ม นั่นคือ สมาชิกของกลุ่มจะถูกบังคับหรือเต็มใจเชื่อฟังการสั่งการของผู้นำ สมาชิกของกลุ่มไม่สามารถสั่งการกิจกรรมของผู้นำได้

ประการที่สาม คำนิยามได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้นำสามารถใช้อิทธิพลกับผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชาของพวกเขา นอกเหนือจากการสั่งการที่เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ที่มีต่อกลุ่ม หรือผู้ใต้บังคับบัญชา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 128) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำในที่นี้ หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนที่จะจูงใจบุคลากรในสถานศึกษา เช่น ผู้เรียน ผู้ร่วมงาน ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องในชุมชนหรือหน่วยงานอื่นที่ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ สำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

สมพงษ์ เกษมสิน (2539, หน้า 235) กล่าวว่า ผู้นำหรือผู้บริหารนั้นอาจเป็นคนคนเดียวกัน หรือคนละคนก็ได้ ลักษณะที่แตกต่างกันอยู่เล็กน้อยระหว่างผู้นำกับผู้บริหาร ก็คือ ผู้นำมักเป็นตัวการที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในหน่วยงานได้ง่าย เพราะเป็นผู้มีอิทธิพลเหนือจิตใจบุคลากรอื่นเป็นจำนวนมาก และไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบตำแหน่งสูง ๆ แต่ผู้บริหารนั้นในฐานะดำรงตำแหน่งบริหารทำให้ต้องคิดมาก ก่อนที่จะเปลี่ยนแปลงอะไรลงไปผู้บริหารมุ่งรักษาความมั่นคงของหน่วยงานมีหน้าที่วางโครงการ กำหนดกฎเกณฑ์และระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ รวมทั้งการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของทุกคนในองค์กรและในหน่วยงาน กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือผู้นำเป็นผู้ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Change Agents) แต่ผู้บริหารเป็นผู้รักษาความมั่นคงของหน่วยงาน (Maintaining Organization Security) จึงยากที่จะเปลี่ยนแปลง องค์กรหรือหน่วยงานทุกประเภทควรมีทั้งผู้บริหารและผู้นำ ซึ่งอาจจะเป็นคนคนเดียวกันหรือต่างคนก็ได้ กิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรหรือหน่วยงานจึงจะเจริญก้าวหน้า

สุเมธ แสงนันทกุล (2541, หน้า 45) ได้กล่าวถึงผู้นำ ผู้บริหาร คือบุคคลที่สามารถในการบังคับบัญชา หรือผู้ที่ได้รับการยกย่องมอบหมายให้เป็นหัวหน้าหรือผู้ตัดสินใจแทนกลุ่ม และเป็นผู้นำในการดำเนินการ ให้กลุ่มคนที่มาร่วมกันทำงานให้สำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ การบริหารจะต้องมีหลักการพัฒนาตนเอง ที่ยอมรับกันอยู่หลักหนึ่งว่า เราต้องสร้างสรรค์ตัวเราให้เป็นคนเก่ง 4 ประการ คือ

1. เก่งคน
2. เก่งงาน
3. เก่งคิด
4. เก่งดำเนินชีวิต

ในการทำงานให้สำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์จะต้องบริหาร 3 อย่าง บริหารตน บริหารคน และบริหารงานให้ได้ก่อน และใช้ทักษะเพิ่มอีก 3 ประการที่ผู้บริหารที่ดีจะต้องมีทักษะอยู่ 3 ด้านคือ

1. ทักษะทางด้านเทคนิค (Technical Skill)
2. ทักษะทางด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Skill)
3. ทักษะทางด้านความคิด (Conceptual Skill)

บุญญา สาร (2536, หน้า 254) ได้ให้ความหมายของผู้บริหารโดยอาศัยลักษณะของผู้บริหาร คือ

1. สามารถจูงใจให้คนปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการ หรือคำสั่งของเขา ผู้นำมีอิทธิพลหรือการปฏิบัติตน หรือพฤติกรรมอยู่เหนือผู้อื่น

2. ผู้นำ คือ บุคคลที่มีอำนาจเหนือการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการ 2 ทาง (Two-Way Process) คือ ผู้มีอิทธิพลเหนือผู้ตาม และในทำนองเดียวกันบางครั้งผู้ตามก็มีอิทธิพลเหนือผู้นำ ความเป็นผู้นำหรือภาวะผู้นำจึงเป็นผลรวมของทัศนคติของสมาชิกภายในกลุ่มนั่นเอง ผู้นำแตกต่างกันจากหัวหน้าหรือผู้บริหาร คน 2 คนนี้อาจจะเป็นคนคนเดียวกันก็ได้แต่ไม่จำเป็นเสมอไป หัวหน้าหรือผู้บริหารหลายคนมีอำนาจหน้าที่โดยตำแหน่งแต่อาจจะไม่ใช่ผู้นำโดยแท้จริงของกลุ่ม ผู้นำที่แท้จริงอาจจะเป็นผู้อื่นที่ไม่ใช่หัวหน้าหรือผู้บริหารแต่เขามีอำนาจมีอิทธิพล และมีความสามารถในการจูงใจคน ให้ปฏิบัติตามความคิดหรือตามคำสั่งของเขาทั้ง ๆ ที่เขาไม่มีอำนาจโดยตำแหน่งใด ๆ คุณลักษณะความรู้ทางวิชาการ มีดังนี้

คุณลักษณะทางด้านวิชาการ เป็นคุณลักษณะที่สำคัญเป็นอย่างมาก และจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เพราะเป็นคุณลักษณะที่แสดงถึงความรู้ ความสามารถ ทักษะ กระบวนการ เทคนิค ความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน นักบริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องทางการศึกษาได้ให้แนวคิด ไว้ดังนี้

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2540, หน้า 4) ได้สรุปแบบสอบถามของผู้บริหารจากการสัมภาษณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 42 คน มีความเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาที่จำเป็นสำหรับการบริหารงาน มีดังนี้

1. มีความก้าวหน้าทันเหตุการณ์
2. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
3. มีความรู้และทักษะเหนือชาวบ้าน

4. มีความรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี
5. มีความเฉลียวฉลาดและปฏิภาณไหวพริบ
6. มีความสามารถในการใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา
7. มีประสบการณ์ความสามารถ ความรอบคอบ ความรู้กว้างขวาง

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2540, หน้า 17-20) ได้แบ่งความรู้และประสบการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในการเตรียมตัวเข้าสู่วิชาชีพ 3 ประการ

1. ความรู้เมื่ออยู่กับคน ได้แก่ การศึกษาพื้นเพภูมิหลังของคน ถิ่นกำเนิด นิสัยใจคอ บุคลิกภาพ ท่าทางที่แสดงออก อุดมการณ์ สภาพเศรษฐกิจ ตลอดจนกลุ่มที่เข้าร่วมอยู่

2. ความรู้ที่นำไปสู่ความคล่องตัว และความมีเสน่ห์ของนักบริหาร (Technical Skill) ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับงานวิชาการ งานสารบรรณ ความรอบคอบในการตรวจตราหนังสือ การจัดสำนักงานให้สวยงาม เป็นต้น

3. ความรู้ที่นำไปสู่การเป็นนักบริหาร โดยวิชาชีพ ได้แก่ การศึกษาหาความรู้ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จิตวิทยา โดยการอ่านหนังสือหรือการร่วมอภิปรายสนทนา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536, หน้า ข-6) ได้กำหนดมาตรฐานเฉพาะสำหรับตำแหน่งเกี่ยวกับความรู้ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา ดังนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจลักษณะงานที่ปฏิบัติ
2. มีความเข้าใจกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบแบบแผนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน
3. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และมีความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวกับนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
4. มีความเข้าใจในนโยบายและแผนงานของกรม กระทรวงเจ้าสังกัด
5. มีความรู้ความเข้าใจในนโยบายของรัฐบาล ปัญหาด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศคุณลักษณะด้านความสามารถในการบริหาร มีดังนี้

คุณลักษณะด้านความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นคุณลักษณะที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะทำให้โรงเรียนมีความเจริญก้าวหน้า ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความสามารถในการใช้ความรู้ความสามารถ ทักษะกระบวนการ และเทคนิควิธีการที่เหมาะสมในการบริหารงานให้บรรลุผล

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536, หน้า ค-19) ได้กำหนดมาตรฐานการบริหารโรงเรียนไว้ 5 มาตรฐาน คือ

มาตรฐานที่ 1 โรงเรียนใช้แผนเป็นเครื่องมือในการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐานที่ 2 โรงเรียนสนับสนุนให้บุคลากรมีความมุ่งมั่น ในการพัฒนา

มาตรฐานที่ 3 โรงเรียนจัดกิจกรรมหลากหลายเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน

มาตรฐานที่ 4 โรงเรียนประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อพัฒนาโรงเรียน และ

มาตรฐานที่ 5 โรงเรียนประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ

ซึ่งการที่จะให้บรรลุมาตรฐานดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาต้องนำแนวคิด ทฤษฎีการบริหารหลายอย่างมาใช้ในลักษณะผสมผสานกัน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีความสามารถในการบริหารงานในโรงเรียน ดังต่อไปนี้

1. ใช้แผนเป็นเครื่องมือในการบริหารโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การจัดระบบข้อมูลสารสนเทศให้ถูกต้อง การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน การมอบหมายงานให้บุคลากรทำตามความรู้ความสามารถ การควบคุมกำกับติดตามและนิเทศงาน
2. สนับสนุนให้บุคลากรเกิดความมุ่งมั่น ได้แก่ เรื่องการส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเองและพัฒนางาน การจัดสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกและประโยชน์ตอบแทน
3. การจัดกิจกรรมหลากหลายเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดกิจกรรมทางวิชาการ การจัดบริการแนะแนว การบริการสุขภาพ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ศิลปวัฒนธรรม การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้มีบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้
4. การประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อพัฒนางาน ได้แก่ การประสานความร่วมมือกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานอื่นในการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของโรงเรียน
5. การประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ ได้แก่ เรื่องการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ใช้วิธีการที่หลากหลายให้ทุกคนมีส่วนร่วม นำผลการประเมินไปนิเทศและพัฒนางานการบริหารเพื่อให้นักเรียนมีคุณภาพ คือ เป้าหมายที่สำคัญของการบริหารโรงเรียน แต่การบริหารเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวสามารถดำเนินการได้หลายแนวทางหลากหลายกันไปตามคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สถานที่ ช่วงเวลา และสถานการณ์ กล่าวคือแนวทางบริหารไม่ได้เป็นสูตรสำเร็จที่ใครนำไปปฏิบัติแล้วจะประสบผลสำเร็จในลักษณะเดียวกัน เพราะการบริหารจำเป็นต้องปรับให้สอดคล้องกับคุณลักษณะของตนเอง ประสบการณ์บริหารที่ผ่านมา ตลอดจนเงื่อนไขข้อจำกัดของโรงเรียน ได้กลายเป็นแนวทางการบริหารโรงเรียนของตัวเองที่มั่นใจว่าสามารถดำเนินการสู่เป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพนักเรียนได้

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2543, หน้า 73) ได้กล่าวถึงหลักการบริหาร ได้วิเคราะห์ความรู้ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะทำหน้าที่ของตนเองได้ดีเพียงใดจะประสบความสำเร็จมากน้อยกว่ากันหรือไม่ ขึ้นอยู่กับทักษะ 3 ประการ

1. ทักษะเชิงเทคนิค (Technical Skill) หมายถึง ความสามารถในการใช้ความรู้ เทคนิควิธีที่เหมาะสมในการบริหารงานให้บรรลุผล ต้องอาศัยประสบการณ์การศึกษาอบรม ทักษะเชิงเทคนิคเป็นทักษะที่ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาตนเองได้ไม่ยาก

2. ทักษะเชิงมนุษยสัมพันธ์ (Human Skill) หมายถึง ทักษะความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการทำงานร่วมกับสมาชิกของกลุ่ม สามารถเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างสมาชิกของกลุ่ม สามารถสร้างแรงจูงใจ ทักษะเชิงมนุษยสัมพันธ์ เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับการทำงานร่วมกับผู้อื่น

3. ทักษะเชิงมโนคติ (Conceptual Skill) หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจหน่วยงานในทุกขณะ เห็นความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานของตนเองกับหน่วยงานอื่น เป็นทักษะที่ผู้บริหารสถานศึกษา และระดับหัวหน้างานจะขาดมิได้ เป็นทักษะเกี่ยวกับการตัดสินใจ

คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม มีดังนี้

คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นคุณลักษณะที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากผู้บริหาร มีหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือ แนะนำ ควบคุม กำกับ ติดตาม การปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงานหรือในโรงเรียน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา จึงต้องยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม และประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในทุก ๆ ด้าน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2532, หน้า 15) ได้กล่าวถึงธรรมะสำหรับภาวะผู้นำ ที่ผู้นำจะต้องมีธรรมเป็นคุณสมบัติในตัวผู้นำ 7 ประการ (สัปปริสธรรม 7) ดังนี้

1. รู้เหตุผล (ธัมมัญญตา)
2. รู้จุดหมาย (อัตถัญญตา)
3. รู้ตน (อัตตัญญตา)
4. รู้ประมาณ (มัตตัญญตา)
5. รู้กาล (กาลัญญตา)
6. รู้ชุมชน (ปริสสัญญตา)
7. รู้บุคคล (ปุคคลัญญตา)

หลักธรรมสำหรับพระราชา นักบริหาร นักปกครองบ้านเมือง และผู้มีหน้าที่ปกครองดูแลผู้อื่น ได้แก่ หลักทศพิธราชธรรม 10 ประการ ประกอบด้วย

1. ทาน คือ การให้ทรัพย์สินของ การบำรุงเลี้ยงดู
2. ศีล คือ ความประพฤติตนเรียบร้อย
3. บริจาค คือ การเสียสละความสุขสบายของตนเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น
4. อาชวะ คือ ความซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ

5. มัทวะ คือ ความสุภาพ อ่อนโยน อหยาศัยดี
6. ตบะ คือ การระงับยับยั้งมิให้เกิดเสวเข้าครอบงำ
7. อักโธระ คือ ความไม่โกรธ
8. อวิหิงสา คือ ความไม่เบียดเบียน
9. ขันติ คือ ความอดทน ความขากลำบากตรากตรำ
10. อวิโรธนะ คือ ความไม่ประพฤติดิในธรรม

สรุปได้ว่า ผู้นำที่ยิ่งใหญ่ที่เป็นสากลต้องเน้นด้านปัญญา ความรู้ คือ มองกว้าง คิดไกล และใฝ่สูง ยังจะต้องยึดมั่นในคุณธรรมด้วย ธรรมช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชา เมื่อนำมาใช้แล้วเกิดความร่วมมือร่วมใจขึ้นในโรงเรียน งานดำเนินไปด้วยความราบรื่น รวดเร็ว และเรียบร้อย

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา

สถานศึกษามีสิทธิหน้าที่หรืออำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบที่กำหนดไว้ในกฎหมายคือ เป็นส่วนราชการที่มีสภาพเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายว่าด้วยการบริหารราชการ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และมีคุณธรรม และวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ นอกจากจะมีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบให้ถือปฏิบัติแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดำเนินกิจการ หรือบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักการบริหารโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน (School – Based Management) และหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (Good Governance) ที่ยึดทั้งหลักนิติบุคคล หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่า เป็นเครื่องมือในการนำวิสัยทัศน์และนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 32-33) แนวคิดในการบริหารสถานศึกษา (สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1, 2543, หน้า 30) ดังนี้

การบริหารสถานศึกษา ต้องเป็นระบบการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น จึงจะสามารถศึกษาได้ทันกับความต้องการของสังคม

การขยายโอกาสทางการศึกษา ต้องดำเนินการในทุกระดับชั้น ทุกกลุ่มประชากรและดำเนินการครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชน จาก 6 ปี เป็น 12 ปี จะต้องครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายประชากรวัยเรียนตามกลุ่มอายุ

การจัดการศึกษาด้านอาชีพ จะมีความเป็นสากล มีศูนย์ฝึกอบรม/ พัฒนาฝีมือ ประสานการตรงตามความต้องการ ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการจัดการศึกษาจะประสานและพัฒนาการศึกษาไปในทิศทางที่ตรงกัน

การศึกษา กับ สังคม จะ พัฒนา ควบคู่กัน ไป ต่างเป็น ตัวกำหนด สภาพซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะ ทรัพยากรมนุษย์ ที่ได้รับการ พัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วย กำหนดแนวทางของ สังคมตาม วิวัฒนาการของโลก

ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2534, หน้า 24) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า สถานศึกษา เป็น การศึกษาระดับหนึ่ง ที่มุ่งพัฒนา ให้ผู้เรียน ได้สามารถ พัฒนาคุณภาพชีวิต ให้พร้อมที่จะ ทำประโยชน์ ให้กับ สังคมตาม บทบาทหน้าที่ ของตน ในฐานะพลเมืองดี โดยให้ผู้เรียน มีความรู้ และทักษะขั้นพื้นฐาน ในการดำรง ชีวิตทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้ง ร่างกายและจิตใจ ทำงานและครองชีวิต ได้อย่างสงบสุข

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา มีความสำคัญ ต่อการบริหารสถานศึกษา และดำเนินงานทุกอย่าง ภายในสถานศึกษา ให้บรรลุจุดมุ่งหมาย และตอบสนองความต้องการ ในด้านการ จัดการศึกษา โดยมีความรับผิดชอบ และผลักดัน ให้การดำเนินการดังกล่าว บรรลุผล ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. ความหมายของการบริหารการศึกษา

การบริหารสถานศึกษา มีความหมายคล้ายคลึงกับการบริหารการศึกษา แต่ขอบเขตของ การบริหารสถานศึกษามีลักษณะเฉพาะตัวมากกว่า ซึ่งได้มีนักการศึกษา แสดงทัศนะเกี่ยวกับ ความหมายของการบริหารสถานศึกษา ไว้ดังนี้

ประเสริฐ เชษฐพันธ์ (2542, หน้า 7) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา เป็นกระบวนการ ทางสังคมเกี่ยวกับการสร้างเสริม การดำรงไว้ การกระตุ้น และการฝึกกำลังคนและวัสดุอุปกรณ์ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ภายในหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้น เพื่อดำเนินการ ให้บรรลุจุดหมายที่ กำหนดไว้ล่วงหน้า

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543, หน้า 8) ได้ให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษา หมายถึง การกำหนดแบบแผน วิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างเป็นระบบ ผู้บริหารจะต้องนำเอาเทคนิควิธีและกระบวนการบริหารที่เหมาะสม มาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและ บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2544, หน้า 3) ได้ระบุความหมายของการบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคล ในด้านการบริหารงานวิชาการ งบประมาณ บุคลากรและบริหาร ทั่วไป โดยต้องมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนคิดเป็น ใฝ่รู้ มีน้ำใจ มีจิตวิญญาณ รักเพื่อน มนุษย์ รักชุมชน รักท้องถิ่นและรักชาติ

จันทร์ธานี สงวนนาม (2545, หน้า 140) ได้ให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินงานของสถานศึกษา ให้นักเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายไว้ในหลักสูตร กล่าวคือ

มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นคนเก่ง เป็นคนดี และมีความสุข งานวิชาการจะเป็นงานที่ให้การบริหารสถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์โดยตรง

ธีระ รุญเจริญ (2546, หน้า 5) ได้ให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษา หมายถึง การใช้กระบวนการ และปัจจัยที่จะบรรลุผล กระบวนการได้แก่ผู้บริหาร ครู ปัจจัยได้แก่ บุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ หน่วยงาน คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จึงจะนำสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาหมายถึงกระบวนการต่าง ๆ ในการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลที่ร่วมมือกันให้การศึกษาแก่สมาชิกที่อยู่ในสังคมเพื่อให้เกิดการพัฒนา ด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ กระบวนการอย่างมีระบบ มีทัศนคติ ค่านิยม พฤติกรรม และคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้ได้เป็นคนดีและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติสถานศึกษา

2. ขอบข่ายภารกิจของการบริหารการศึกษา

ภารกิจในการบริหารสถานศึกษา มีนักวิชาการวิเคราะห์ไว้อย่างหลากหลาย เช่น

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545, หน้า 12-57) ได้กำหนดขอบข่ายความรับผิดชอบงาน โดยแยกส่วนตามงานที่จะต้องปฏิบัติจริง จากนั้นจึงแยกกำหนดบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบของเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาให้ชัดเจนไว้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ก, หน้า 32) ได้กำหนดขอบข่ายภารกิจของการบริหารสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยให้สถานศึกษาแบ่งส่วนราชการภายในสถานศึกษา ดังนี้

1. กลุ่มอำนวยการ ประกอบด้วยภารกิจ ดังนี้

- 1.1 งานบริหารทั่วไป
- 1.2 งานนโยบายและแผน
- 1.3 งานสนับสนุนการศึกษา
- 1.4 งานส่งเสริมและประสานงานการศึกษา
- 1.5 งานจัดระบบควบคุมภายใน

2. กลุ่มจัดการศึกษาและพัฒนาวิชาการ ประกอบด้วยภารกิจ ดังนี้

- 2.1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- 2.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- 2.3 การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน
- 2.4 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 2.5 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

- 2.6 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
- 2.7 การนิเทศการศึกษา
- 2.8 การแนะแนวการศึกษา
- 2.9 การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
- 2.10 การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
- 2.11 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
- 2.12 การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

3. กลุ่มงานกิจการนักเรียนและชุมชนสัมพันธ์ ประกอบด้วยภารกิจ ดังนี้

- 3.1 งานกิจกรรมนักเรียน
- 3.2 งานแนะแนว
- 3.3 งานปกครอง
- 3.4 งานสัมพันธ์ชุมชน/บริการชุมชน
- 3.5 งานวินัยนักเรียน
- 3.6 งานบริการและสวัสดิการนักเรียน

4. กลุ่มงานบริหารงานบุคคล ประกอบด้วยภารกิจ ดังนี้

- 4.1 งานวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง
- 4.2 งานพัฒนาบุคลากร
- 4.3 งานบำเหน็จความชอบ
- 4.4 งานวินัยและนิติกร
- 4.5 งานสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ขอบข่ายภารกิจของการบริหารสถานศึกษานั้น สถานศึกษาเป็นนิติบุคคล ผู้บริหารมีอำนาจบริหารอย่างอิสระขณะเดียวกันก็รับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจของตนอย่างเต็มที่ สามารถจัดการศึกษาได้ตามบทบาท ภารกิจ ขนาดของสถานศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษา โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้แนวทางขอบข่ายการบริหารสถานศึกษา ไว้กว้าง ๆ 4 กลุ่มงานได้ดังนี้ กลุ่มอำนวยการ กลุ่มจัดการศึกษาและพัฒนาวิชาการ กลุ่มกิจการนักเรียนและชุมชนสัมพันธ์ กลุ่มบริหารงานบุคคล ส่วนบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญยิ่งของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องรับผิดชอบให้การปฏิบัติงานทุกด้านบรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีหน้าที่ตัดสินใจ สั่งการ อำนวยการ ควบคุม และประสานงานในการดำเนินงานของสถานศึกษาโดยตรง

แนวคิดการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่2) พ.ศ. 2545 มุ่งกระจายอำนาจการบริหารจัดการ ไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมจาก ผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษา มีความเข้มแข็งในการบริหาร การจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รวมทั้ง การวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ โดยมีขอบข่ายภารกิจของงาน ดังนี้ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การพัฒนา ระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การส่งเสริมประสานงานวิชาการแก่ชุมชน การประสาน ความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่ บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

1. ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการ เป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากการ บริหารงานวิชาการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการปรับปรุง คุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษา และเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จ และความสามารถของผู้บริหาร

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2545, หน้า 2) ได้กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ตั้งแต่ การกำหนดนโยบาย การวางแผน การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผล การสอน เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา เพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

รุจิรัฐ ภู่อาระ และจันทราณี สงวนนาม (2545, หน้า 56) ให้ความหมายว่า การบริหารงาน วิชาการ หมายถึง การบริหารกิจการทุกชนิดในสถานศึกษาซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการพัฒนา การเรียนรู้ให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

สมศักดิ์ คงเที่ยง (2545, หน้า 192) ได้กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกประเภทที่ก่อให้เกิดการพัฒนาการเรียนการสอนของครูและนักเรียนอย่างมี ประสิทธิภาพสูงสุด

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545, หน้า 56-57) ได้กล่าวถึง พันธกิจ ขอบเขตการบริหารงาน เพื่อให้ครอบคลุมการบริหารทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษาและการปฏิรูปการเรียนรู้ การจัดการ และการประกันคุณภาพการศึกษา การเทียบโอนผลการเรียน การจัดเครือข่าย และแหล่งเรียนรู้ การพัฒนาสื่อ และเทคโนโลยีการเรียนรู้ การวิจัยพัฒนา การนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และการปฏิรูปการเรียนรู้ในชุมชน

2. ด้านการบริหารงบประมาณ ประกอบด้วย การจัดตั้งและการจัดสรรงบประมาณ การบริหารงานการเงิน บัญชีและพัสดุ การระดมทรัพยากร และการลงทุนทางการศึกษา

3. ด้านการวางแผนอัตรากำลังของสถานศึกษา การบรรจุ แต่งตั้ง และเสริมสร้างวินัย จรรยาบรรณ การวางแผน และการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาวิชาชีพ และสวัสดิการครูและบุคลากรทางการศึกษา

4. ด้านการบริหารทั่วไป ประกอบด้วย การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การจัดระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการศึกษา การพัฒนานโยบายและวางแผนการจัดการบริการการศึกษา การส่งเสริมศาสนาและวัฒนธรรม งานกิจกรรมและสนับสนุนส่วนราชการ หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

ทศนี วงศ์ยืน (2547, หน้า 184) ให้ความหมายว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง งานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนรู้ให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 163) ให้ความหมายว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจการทุกชนิดในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนรู้ให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

หวน พินธุพันธ์ (2548, หน้า 7) ให้ความหมายว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินงานที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ ซึ่งครอบคลุมกับการนำหลักสูตรไปใช้ การทำแผนการเรียนรู้ การปรับปรุงการเรียนรู้ การใช้สื่อ การนิเทศการสอน และการประเมินผล เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คือ มีความรู้ ความสามารถ ความคิด และเป็นคนดีได้

สรุปได้ว่า ความหมายการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีความคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ โดยมีลักษณะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียน มีความรู้ ความสามารถ และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดและเป็นเครื่องมือชี้วัดถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของสถานศึกษา ทั้งด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา การบริหารงานวิชาการจึงเป็นสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องให้ความสนใจ และตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบ ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ความสำคัญของงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษา งานบุคลากร งานงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป เป็นเพียงส่วนประกอบหรือปัจจัยส่งเสริมงานวิชาการให้มีคุณภาพ และช่วยอำนวยความสะดวกแก่งานวิชาการ

เกศินี ชิวปรีชา (2540, หน้า 10) ให้ความสำคัญของงานวิชาการว่า เป็นงานหลักของการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาของโรงเรียนนั้น งานวิชาการถือว่าเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา เป็นงานหลักของโรงเรียนทั้งในแง่การบริหารและการปฏิบัติงานของครู ผลงานทางวิชาการที่ได้รับการประเมินแล้ว นับว่าเป็นดัชนีที่แสดงถึงความสำเร็จของการจัดการศึกษา ภายใต้การบริหารงานภายในหน่วยงานนั้น ๆ ได้อย่างดี

รัตนศักดิ์ มณีรัตน์ (2540, หน้า 22) ให้ความสำคัญของงานวิชาการว่า งานวิชาการเป็นงานหลักที่สำคัญที่สุดในการบริหาร โรงเรียน เพราะผลที่เกิดจากงานวิชาการส่งผลต่อตัวนักเรียนโดยตรง ส่วนงานอื่น ๆ นั้นเป็นงานที่มาสสนับสนุนให้งานวิชาการมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

อุทัย บุญประเสริฐ (2540, หน้า 15) ให้ความสำคัญของงานวิชาการว่า งานวิชาการเป็นงานหลักที่เป็นหัวใจของโรงเรียน มีหลักสูตรเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของงานวิชาการ ใช้กำกับกระบวนการผลิตและกำกับการจัดระบบงานในส่วนต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ตอบสนอง และสนับสนุนการทำงานของโรงเรียนให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพให้ได้คนที่เป็นคนที่สมบูรณ์ งานวิชาการจึงเป็นศูนย์กลางของ โรงเรียน ครอบครัวโรงเรียนทั้งระบบ

สมศักดิ์ คงเที่ยง (2545, หน้า 192) ในสถาบันการศึกษาทุกระดับ มีงานสำคัญอย่างยิ่งงานหนึ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรต้องมีความรู้ มีความเข้าใจและให้ความสนใจอย่างยิ่งสำคัญยิ่งคือ การบริหารงานวิชาการ ถ้าสถาบันการศึกษาหรือสำนักงานเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแห่งใดไม่ให้ความสนใจต่อการบริหารงานวิชาการ ก็เท่ากับว่าสถาบันการศึกษาหรือสำนักงานเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแห่งนั้นไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในความรับผิดชอบอย่างสมบูรณ์แบบ หรืออาจจะกล่าวได้ว่าผู้บริหารยังมีข้อบกพร่องในหน้าที่อยู่

ถวิล อรัญเวศ (2545, หน้า 6) ได้กล่าวว่า กรอบการบริหารงานในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบันแบ่งออกเป็นงานใหญ่ ๆ ได้ 2 งานหลัก คือ งานหลัก ได้แก่ งานวิชาการ และงานสนับสนุน ได้แก่ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการและงานการเงิน งานอาคารสถานที่และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้การบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดสาระหลักสูตรเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาของชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2545, หน้า 1-2) ได้กล่าวว่า งานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษา ไม่ว่าสถานศึกษาจะเป็นประเภทใด มาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดโปรแกรมการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษา และเกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทุกระดับของสถานศึกษา

ประวิทย์ บุรณโกศล (2545, หน้า 18) ได้สรุปแนวคิดของนักวิชาการที่ให้ความหมายเกี่ยวกับความสำคัญของงานวิชาการไว้ดังนี้ อภิรมย์ ณ นคร กล่าวถึงความสำคัญของงานวิชาการไว้ว่า การบริหารงานวิชาการมีความสำคัญมากที่สุด ผู้อำนวยการทุกคนมีความรับผิดชอบงานด้านวิชาการเป็นอันดับแรก เพราะเป็นหน้าที่หลักของสถาบัน ผู้อำนวยการโรงเรียนมีหน้าที่เป็นผู้นำทางวิชาการโดยทำงานร่วมกับครู ให้คำแนะนำ ประสานงาน เพื่อให้ครูร่วมงานกันอย่างมีประสิทธิภาพในด้านการสอน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 33) ให้ความสำคัญของงานวิชาการว่า งานวิชาการเป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุดเพื่อให้การบริหารด้านวิชาการได้โดยอิสระ คล่องตัว และสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน สถานศึกษาชุมชน และท้องถิ่น ได้มาตรฐานและมีคุณภาพกับระบบประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองและการประเมินจากหน่วยงานภายนอก

จากการศึกษาของสมิธท์, ครอนซ์และ อาท์กินสัน (Smith, Kronse, & Atkinson, 1961, pp. 1-2) ในด้านการใช้เวลาในการบริหารงาน และการให้ความสำคัญของงานในสถานศึกษางานในความรับผิดชอบของผู้บริหาร แยกออกเป็น 7 ประเภท พบว่า

1. งานบริหารงานวิชาการ คิดเป็นร้อยละ 40
2. งานบริหารบุคลากร ได้แก่ ครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ คิดเป็นร้อยละ 20
3. งานบริหารกิจการนักเรียน คิดเป็นร้อยละ 20
4. งานบริหารการเงิน คิดเป็นร้อยละ 5
5. งานบริหารอาคารสถานที่ คิดเป็นร้อยละ 5
6. งานบริหารความสัมพันธ์กับชุมชน คิดเป็นร้อยละ 5
7. งานบริหารทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 5

กล่าวโดยสรุป งานวิชาการเป็นตัวกำหนด หรือตัวที่จะทำการจัดงานของโรงเรียนทั้งในปริมาณและคุณภาพของโรงเรียน และความสำคัญที่สุดก็คือเมื่อไม่มีงานวิชาการแล้วก็จะไม่มีการเรียนการสอน ดังนั้นผู้บริหารและครู บุคลากรในโรงเรียนจึงควรจัดสิ่งต่าง ๆ ให้สมดุลเกื้อกูล

ส่งเสริมแก่กัน และที่สำคัญคือไม่เน้นงานด้านอื่น ๆ เพียงด้านเดียวหรือหลายด้านจนละเลยงานวิชาการ ทั้งนี้เพราะข้อผูกพันของโรงเรียนที่มีต่อสังคมก็คือให้การศึกษาแก่เด็ก ก็คือ ให้การศึกษาแก่เด็กให้มีคุณภาพ โดยการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ โรงเรียนใดจะมีมาตรฐานเพียงใด คงไม่เน้นเฉพาะด้านบริเวณอาคารสถานที่วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ เท่านั้น แต่ต้องรวมถึงงานอื่น ๆ โดยเฉพาะผลงานวิชาการเป็นสำคัญ

3. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการ

ผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่ควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงานให้บรรลุตามภารกิจหน้าที่ และจุดมุ่งหมายของหน่วยงาน เพื่อให้สามารถดำเนินการได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ สำหรับบทบาทของผู้บริหารในการวางแผนงานวิชาการ (กฤษณา โอภาสวัฒนา, ม.ป.ป. อ้างถึงใน อำภา บุญช่วย, 2537, หน้า 64) ดังนี้

1. เป็นผู้นำในการวางแผนและจัดทำแผน รวมทั้งเป็นผู้ควบคุมดูแลและเป็นผู้ดำเนินงานในด้านการวางแผนงานวิชาการ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจัดทำเสร็จและนำไปใช้ปฏิบัติ

2. การนำแผนไปปฏิบัติเพื่อให้สามารถบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้ในแผนและประสิทธิภาพ พร้อมทั้งมอบหมายให้บุคลากรในหน่วยงานพร้อมดำเนินการด้าน

- 2.1 การอำนวยความสะดวก การให้การสนับสนุนช่วยเหลือและบริการในด้านการอำนวยความสะดวกคอยสอดส่องดูแล ติดตามการปฏิบัติงาน ให้ข้อเสนอแนะพร้อมทั้งสนับสนุนทรัพยากร

- 2.2 ควบคุม ตรวจสอบ กำกับดูแล รวมทั้งงานนิเทศเพื่อควบคุมคุณภาพมาตรฐานและระยะเวลา

- 2.3 การประเมินผลและการรายงานผลการดำเนินงาน

3. รายงานและประเมินผล เมื่อผู้บริหารได้รับรายงานการประเมินผลของแผนงานโครงการ หน้าที่ของผู้บริหาร คือ วินิจฉัย ตัดสินใจดำเนินการแก้ปัญหาหรือปรับปรุงเพื่อพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ดังที่ได้กล่าวมาเบื้องต้น ผู้บริหารต้องเป็นทั้งผู้นำและผู้ตามที่ดีในสถานศึกษาต้องมีการวางแผนงานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงมีการควบคุมกระบวนการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน พร้อมอำนวยความสะดวกให้บุคลากรในสถานศึกษาในสถานศึกษาได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้

4. ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร

การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการศึกษา ผู้บริหารต้องมีความรู้ความเข้าใจในขอบข่ายการบริหารงานวิชาการอย่างชัดเจน ได้มีหน่วยงานทางการศึกษากำหนดขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

กมล ภูประเสริฐ (2544, หน้า 9-17) กำหนดขอบเขตของงานวิชาการไว้ 9 ด้าน คือ

1. การบริหารหลักสูตร

- 1.1 การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางระดับประเทศ
- 1.2 การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้
- 1.3 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
- 1.4 การจัดทำหน่วยการเรียนรู้

2. การบริหารการเรียนการสอน

2.1 การรวบรวม วิเคราะห์ และกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้

- 2.2 การกำหนด การเตรียมการ และการจัดหาสื่อการเรียนการสอน
- 2.3 การกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ หรือรายวิชา
- 2.4 การจัดทำแผนการสอน หรือแผนการจัดการเรียนรู้
- 2.5 การควบคุม ดูแล และส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการ

สอน

2.6 การร่วมมือกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนการสอน โดยกรณีศึกษาใน

3. การบริหารการประเมินผลการเรียน

- 3.1 การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้
- 3.2 การกำหนดวิธีการ และเครื่องมือที่จะใช้ในการวัด และประเมิน ผลการเรียนรู้
- 3.3 การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการประเมินผลการเรียน
- 3.4 การจัดทำหลักฐานการศึกษา
- 3.5 การนำผลการประเมินไปใช้ในการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียน
- 3.6 การกำหนดรูปแบบ ระยะเวลาการรายงานผลการเรียนรู้

4. การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา

- 4.1 การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายใน
- 4.2 การกำหนดวิธีการ และระยะเวลาการนิเทศภายใน
- 4.3 การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนินการนิเทศภายใน
- 4.4 การร่วมแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

5. การบริหารการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา

- 5.1 การวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันเกี่ยวกับความรู้ ความสามารถของบุคลากร
- 5.2 การควบคุมดูแล การดำเนินงานพัฒนาบุคลากร

6. การบริหารการวิจัย และพัฒนา

- 6.1 การทำความเข้าใจ และส่งเสริมให้มีการวิจัยในชั้นเรียน
- 6.2 การร่วมกันกำหนดประเด็นปัญหาที่ควรพัฒนาร่วมกัน
- 6.3 การควบคุมดูแล และส่งเสริมการวิจัย

7. การบริหารโครงการทางวิชาการอื่นๆ

- 7.1 การกำหนดหัวข้อเรื่องทางวิชาการ
- 7.2 การกำหนดวิธีการดำเนินการ
- 7.3 การควบคุมดูแล และส่งเสริม

8. การบริหารระบบข้อมูล และสารสนเทศทางวิชาการ

- 8.1 การกำหนดข้อมูล และสารสนเทศทางวิชาการ
- 8.2 การกำหนดเวลาในการรวบรวมข้อมูล และสารสนเทศ
- 8.3 การควบคุมดูแล และส่งเสริมการจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศ
- 8.4 การนำข้อมูลและสารสนเทศไปใช้

9. การบริหารการประเมินผลงานทางวิชาการของสถานศึกษา

- 9.1 การกำหนดหัวข้อ วิธีการ และเครื่องมือในการประเมินผลงาน
- 9.2 การควบคุมดูแล และส่งเสริมให้มีการดำเนินการประเมินการสรุปผลและเขียน

รายงานประจำปี

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2545, หน้า 3-4) กำหนดขอบเขตงานวิชาการไว้ 4 ด้าน คือ

1. การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ เป็นการวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการล่วงหน้าเกี่ยวกับการเรียนการสอน ได้แก่

1.1 แผนปฏิบัติงานวิชาการ ได้แก่ การประชุมเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดปฏิทินการศึกษา ความรับผิดชอบงานตามภาระหน้าที่ การจัดขั้นตอนและเวลาในการทำงาน

1.2 โครงการสอน เป็นการจัดรายละเอียดเกี่ยวกับวิชาที่ต้องสอนตามหลักสูตร

1.3 บันทึกการสอน เป็นการแสดงรายละเอียดของการกำหนดเนื้อหาที่จะสอนในแต่ละคาบเวลาของแต่ละวันหรือสัปดาห์ โดยการวางแผนไว้ล่วงหน้าและยึดโครงการสอนหลัก

2. การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดี และสามารถปฏิบัติได้ จึงต้องมีการจัดเกี่ยวกับการเรียนการสอน ดังนี้

2.1 การจัดชั้นเรียน เป็นงานที่ฝ่ายวิชาการต้องประสานกับฝ่ายอาคารสถานที่ รวมทั้งการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในห้องเรียน

2.2 การจัดครูเข้าสอน การจัดครูเข้าสอนต้องพิจารณาถึงความพร้อมของสถานศึกษาและความพร้อมของบุคลากร รวมถึงการเชิญวิทยากรภายนอกมาช่วยสอน

2.3 การจัดแบบเรียน โดยปกติสถานศึกษาในสังกัดกระทรวง ศึกษาธิการจะใช้แบบเรียนที่กระทรวงกำหนด นอกจากนั้น ครูอาจใช้หนังสืออื่นเป็นหนังสือประกอบ หรือเอกสารที่ครูเตรียมเอง

2.4 การปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นการพัฒนาครูผู้สอนให้ก้าวหน้าวิทยาการเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ ความก้าวหน้าของสังคม ธุรกิจ อุตสาหกรรม เป็นต้น

2.5 การฝึกงาน จุดมุ่งหมายของการฝึกงาน เป็นการให้นักเรียนนักศึกษา รู้จักนำเอาทฤษฎีมาประยุกต์ใช้กับชีวิตจริง ทั้งยังมุ่งให้ผู้เรียนได้เป็นเผชิญปัญหาที่แท้จริง ในสาขาวิชาและอาชีพนั้น เพื่อให้โอกาสผู้เรียนได้เตรียมตัวที่จะออกไปเผชิญกับชีวิตจริงต่อไป

3. การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และส่งเสริมการจัดหลักสูตร และ โปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ ได้แก่

3.1 การจัดสื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่เอื้อต่อการศึกษานักเรียนนักศึกษา เน้นเครื่องมือและกิจกรรมให้ครูได้เลือกใช้ในการสอน

3.2 การจัดห้องสมุด เป็นที่รวมหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ และวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นแหล่งวิทยาการให้นักเรียนนักศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

3.3 การนิเทศการสอน เป็นการช่วยเหลือแนะแนวครูให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน

4. การวัดและประเมินผล กระบวนการเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบและวิเคราะห์ผลการเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 32-33) ได้ให้ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ 12 ด้าน ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผล ประเมินผล
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
7. การนิเทศการศึกษา
8. การแนะแนวการศึกษา
9. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

10. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
12. การส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543, หน้า 3) ระบุขอบข่ายงานด้านวิชาการว่าประกอบด้วยงานต่อไปนี้

1. การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ ได้แก่ การวางแผนพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
2. การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดตารางสอน การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การจัดแบบเรียน การปรับปรุงการเรียนการสอน การฝึกงาน
3. การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกการส่งเสริมการจัดหลักสูตร ได้แก่ การจัดสื่อการเรียนการสอน การจัดห้องสมุด การนิเทศการสอน
4. การวัดและประเมินผล เป็นกระบวนการเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบและวิเคราะห์ผลการเรียน

จันทร์ธานี สงวนนาม (2545, หน้า 145) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

1. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย
 - 1.1 การศึกษาสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรและการจัดระบบ
 - 1.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
 - 1.3 สื่อการเรียนรู้
 - 1.4 การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้
2. การวิจัยในชั้นเรียน
3. การสอนซ่อมเสริม
4. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
5. การนิเทศภายในสถานศึกษา
6. การประกันคุณภาพการศึกษา

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาจะประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้บริหารควรมีความรู้ความสามารถตามขอบข่ายการบริหารงาน 12 ด้าน คือ ด้านการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการแนะแนวการศึกษา ด้านการพัฒนาระบบประกัน

คุณภาพภายในสถานศึกษา ด้านการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้ขอบข่ายการบริหารงานที่เกี่ยวข้องมาตรฐานด้านผู้เรียนในการประเมินคุณภาพภายนอก จึงใช้ขอบข่ายการบริหารงานเพียง 8 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ด้านการนิเทศการศึกษา และด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ด้านการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรเปรียบเสมือนหัวใจสำคัญในการจัดการศึกษา การที่โรงเรียนจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนนั้น

1) ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรมีความหมายในลักษณะต่างๆขึ้นอยู่กับมุมมองของผู้ใช้ที่เล็งเห็นคุณค่าและการใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกัน การสร้างการพัฒนาและการวิเคราะห์หลักสูตรจะเป็นไปในแนวใดขึ้นอยู่กับ การให้ความหมายของหลักสูตร ได้มีนักการศึกษาให้ความหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542, หน้า 48) ให้ความหมายว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดให้กับผู้เรียน โดยวางแผนล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งทางด้านสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และทักษะต่างๆ อันเป็นประสบการณ์ที่ผ่านเข้าไปในการรับรู้ของผู้เรียน

ชูศรี สุวรรณโชติ (2544, หน้า 41) ให้ความหมายว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ทุกชนิดที่ครูสร้างสรรค์ให้กับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขและเจริญงอกงาม

2) ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของการจัดการศึกษาในทุกๆระดับเนื่องจากหลักสูตรเป็นข้อกำหนดและแนวทางในการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามที่สังคมคาดหวัง หลักสูตรจึงเป็นเครื่องมือชี้ให้เห็นภาพของสังคมในอนาคต มีนักการศึกษาให้ทัศนะเกี่ยวกับความสำคัญของหลักสูตรไว้ ดังนี้

ศรินทิพย์ ภู่อาลี (2542, หน้า 22) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา เพราะหลักสูตรเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงการศึกษาของประเทศซึ่งเปรียบเสมือนแนวทางที่สามารถทำให้เราทราบได้ว่าการจัดการศึกษาของประเทศที่จัดให้กับเยาวชนนั้นหนักไปทางใด

นิคม ชมพูลง (2545, หน้า 52) กล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญ คือ เป็นเครื่องชี้แนวทางปฏิบัติงานของครู เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการควบคุมการเรียนรู้ในระดับต่าง ๆ เป็นสิ่งที่กำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญของงานและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา และชี้ให้เห็นถึงความเจริญของประเทศ

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 16) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา และเป็นเครื่องชี้วัดถึงความเจริญของชาติ ประเทศใดมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย และมีประสิทธิภาพคนในประเทศนั้นย่อมความรู้ มีคุณภาพและมีศักยภาพในการพัฒนาประเทศอย่างเต็มที่

3) หลักสูตรสถานศึกษา

เป็นหลักสูตรที่เกิดจากเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2551 ที่ต้องการให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยได้กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปมาให้โรงเรียนบริหารจัดการเอง โรงเรียนจึงต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขึ้นโดยยึดหลักการ จุดหมาย โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นกรอบแนวทางเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น ซึ่ง ประยูร ศรีประสาธน์ (2546, หน้า 86-89) กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษาเป็นแนวทางหรือข้อกำหนดในการจัดการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่นวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติม และกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์จากจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุปได้ว่า การบริหารหลักสูตร เป็นการศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับสาระสำคัญของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ โดยมีการวางแผน การดำเนินงาน การนิเทศกำกับติดตาม ประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารจะต้องตระหนักและเห็นความสำคัญ ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร รวมทั้งวางแผนร่วมกับครูและผู้ที่เกี่ยวข้องในการนำหลักสูตรไปใช้ ติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้หลักสูตรอยู่เสมอ

4.2 ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

การจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการสำคัญที่สุดของการจัดการศึกษา การเรียนรู้ของผู้เรียนเกิดจากกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ หลักสูตรจะบรรจุเป้าหมายหรือไม่

ขึ้นอยู่กับจัดการเรียนการสอนเป็นสำคัญ ในปัจจุบันรูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2551 เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1) ความหมายการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

เป็นแนวทางจัดการเรียนการสอนตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ที่มุ่งเน้นให้เกิดผลลัพธ์ที่ตัวผู้เรียน ให้คิดเป็น เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง ไว้ ดังนี้

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2543, หน้า 13) ให้ความหมายว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตเหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริง ทุกขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

พิมพ์พันธ์ เฉชะคุปต์ (2544, หน้า 7) ให้ความหมายว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่ และสิ่งประดิษฐ์ใหม่ โดยใช้กระบวนการทางปัญญา กระบวนการทางสังคม ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์และมีส่วนร่วมในการเรียน สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้

2) หลักการจัดการเรียนการสอน

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2551 เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ยึดว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด มุ่งเน้นการศึกษาได้เสนอหลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ ดังนี้

ทิตินา เขมมณี (2547, หน้า 120) กล่าวว่า หลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นตัวตั้ง โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับผู้เรียนและประโยชน์สูงสุดที่ผู้เรียนควรจะได้รับ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างตื่นตัวทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม อารมณ์ และได้ใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมอันจะนำผู้เรียนไปสู่การเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง

สรุปได้ว่า ในการจัดการเรียนการสอนให้ได้บรรลุจุดมุ่งหมายตามหลักสูตร จะต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ จัดบรรยากาศการเรียนรู้ สื่อ และแหล่งเรียนรู้ให้เหมาะสมและหลากหลาย โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอนจัดขึ้นต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสามารถทางปัญญา ความถนัด ความสนใจของผู้เรียน เน้นการสร้างความรู้โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ รวมทั้งสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

4.3 ด้านการวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน

การวัดผลและประเมินผล เป็นกระบวนการที่สำคัญของการจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ตรวจสอบคุณภาพและความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียน ตรวจสอบความสามารถในการสอนของครู และตรวจสอบคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน

1) ความหมายการวัดผลและประเมินผล

เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากการเรียนการสอน เป็นกระบวนการที่ครูใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียนทำให้ครูทราบถึงความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียน มีนักการศึกษาให้ความหมายการวัดและประเมินผลไว้ ดังนี้

บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์ (2545, หน้า 8-9) ให้ความหมายว่า การวัดผล หมายถึง กระบวนการกำหนดตัวเลขให้กับสิ่งที่วัดอย่างมีกฎเกณฑ์ ครูสามารถวัดคุณลักษณะบางอย่างของผู้เรียนโดยใช้แบบทดสอบ ใช้มาตรวัดน้ำหนักและส่วนสูง ใช้การทดสอบปฏิบัติ ส่วนการประเมินผลเป็นผลการตัดสินใจจากผู้ประเมิน ไม่ใช่ผลจากการวัดโดยตรง

ไพศาล หวังพานิช (2545, หน้า 3) ให้ความหมายว่า การวัด เป็นกระบวนการสืบค้นรายละเอียด จำนวน ปริมาณ เกี่ยวกับสมบัติหรือคุณลักษณะของสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งอาจเป็นวัตถุสิ่งของโดยอาศัยวิธีการหรือเครื่องมือเป็นหลักในการวัด สำหรับการประเมินผลเป็นกระบวนการพิจารณาตัดสินโดยใช้ผลจากการวัด

เขาวดี วิบูลย์ศรี (2548, หน้า 5-6) ให้ความหมายว่า การวัดผล คือกระบวนการที่พยายามค้นหาระดับที่แสดงถึงปริมาณของคุณลักษณะใดลักษณะหนึ่งในตัวบุคคล หรือสิ่งของหรือเหตุการณ์ ส่วนการประเมินผล คือการรวบรวมข้อมูลและจัดข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพื่อช่วยให้มีการตัดสินใจได้หลายทาง

สรุปได้ว่า การวัดและประเมินผล หมายถึง กระบวนการสืบค้นคุณลักษณะของผู้เรียนโดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย แล้วพิจารณาตัดสินสรุปผลเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้เรียนโดยใช้ผลจากการวัด

2) ความสำคัญของการวัดผลและประเมินผล

เป็นกระบวนการซึ่งช่วยให้ผู้สอนได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการเรียน รวมทั้งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ มีนักการศึกษาได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความสำคัญของการวัดผลและการประเมินผลการศึกษาไว้ ดังนี้

เสรี ชัดเข้ม (2544, หน้า 15-16) กล่าวถึงประโยชน์ของการวัดผลและประเมินผลไว้ ดังนี้

1. ช่วยสำรวจความต้องการด้านการศึกษาของแต่ละบุคคล เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการออกแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนยิ่งขึ้น
2. ช่วยตรวจสอบประสิทธิผลของวิธีสอน กิจกรรมการเรียนการสอน โครงการ และอุปกรณ์การเรียนการสอนว่าได้ผลมากน้อยเพียงใด ควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร
3. ช่วยให้สารสนเทศแก่ผู้บริหาร เพื่อนำไปใช้จัดทรัพยากร วัสดุครุภัณฑ์ของโรงเรียนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
4. ช่วยให้สารสนเทศแก่ผู้บริหาร เพื่อนำไปใช้ตัดสินใจเรื่องการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น

สมนึก ภักดิ์ทิพย์ (2546, หน้า 9) กล่าวถึงประโยชน์ของการวัดผลการศึกษาไว้ ดังนี้

1. ประโยชน์ต่อนักเรียน ช่วยให้นักเรียนทราบถึงความสามารถ และความถนัด ทำให้เข้าใจตนเองและเกิดแรงจูงใจในการเรียนเพิ่มขึ้น
2. ประโยชน์ต่อครูผู้สอน เป็นข้อมูลให้ครูเตรียมการเรียนการสอนได้ดียิ่งขึ้นและช่วยให้ครูรู้จักนักเรียนในด้านต่างมากขึ้น
3. ประโยชน์ต่อฝ่ายบริหาร ช่วยในการวางแผนการเรียนการสอน การบริหารและการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้ถูกต้องยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การวัดผลและประเมินผล เป็นกระบวนการตรวจสอบคุณภาพผู้เรียนแสดงให้เห็นพัฒนาการ ความก้าวหน้า ความสำเร็จของผู้เรียน ความสำเร็จของครูผู้สอน ซึ่งจะนำไปสู่การช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนของครู และการพัฒนาการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3) หลักการวัดและการประเมินผล

การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ในปัจจุบันเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนให้ก้าวหน้าสูงสุด โดยไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการและรูปแบบเดียวกัน มีหน่วยงานทางการศึกษาได้กำหนดและเสนอหลักการวัดผลและประเมินผลไว้ ดังนี้

กรมวิชาการ (2545 ข, หน้า 3) กำหนดหลักการวัดและประเมินผลการเรียนไว้คือ

1. สถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม
2. การวัดผลประเมินผลต้องสอดคล้องและครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร
3. การประเมินผลการเรียนรู้ต้องประกอบด้วย การประเมินเพื่อปรับปรุงพัฒนาผู้เรียน การจัดการเรียนการสอน และการประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียน

4. การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องดำเนินการด้วยวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการวัด ธรรมชาติของวิชา ระดับช่วงชั้นของผู้เรียน

5. ให้มีการประเมินความสามารถของผู้เรียนในการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนสื่อความในแต่ละช่วงชั้น

6. ให้มีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในแต่ละช่วงชั้น

7. ให้มีการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับชาติในแต่ละช่วงชั้น

8. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนตรวจสอบผลการประเมินผลการเรียนได้

9. ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถานศึกษา

ศิริชัย กาญจนวาสี (2546, หน้า 12) กล่าวว่า กระบวนการวัดผลและประเมินผลควรสอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รูปแบบการประเมินที่สามารถนำมาใช้ได้ เช่น การประเมินตามสภาพจริง การประเมินภาคปฏิบัติ การใช้แฟ้มสะสมงาน การทดสอบ สำหรับวิธีการวัดมีหลากหลาย ผู้ใช้ควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับธรรมชาติของการเรียนรู้ วิธีการวัดที่นิยมใช้ เช่น การทดสอบ การสัมภาษณ์ การสอบถาม การสังเกต การตรวจผลงาน การใช้แฟ้มสะสมงาน แต่ละวิธีสามารถใช้เครื่องมือวัดได้แตกต่างกันตามความเหมาะสม

สรุปได้ว่า การวัดผลและประเมินผล จะต้องวัดและประเมินผลให้ตรงกับจุดมุ่งหมาย สอดคล้องและครอบคลุมมาตรฐานการศึกษา ประกอบด้วย การประเมินปรับปรุงพัฒนาผู้เรียน การจัดการเรียนการสอน และการประเมินเพื่อตัดสินการเรียนด้วยวิธีที่หลากหลาย เหมาะสม ต่อเนื่อง และเป็นประโยชน์ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้ต้องมีคุณภาพ ต้องแปลผลให้ถูกต้องสมเหตุสมผล มีความยุติธรรม และใช้ผลการวัดและการประเมินให้คุ้มค่า

4.4 ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การวิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้การปฏิรูปการศึกษาประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี ทั้งการนำกระบวนการวิจัยและผลการวิจัยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเฉพาะการปฏิรูปการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัยนั้น เป็นแนวทางหนึ่งที่ผู้สอนและผู้บริหารสามารถนำไปปฏิรูปการเรียนรู้ในสถานศึกษาได้

1) การใช้การวิจัยในกระบวนการเรียนรู้

ผู้เรียนสามารถวิจัยในเรื่องที่สนใจ หรือการหาความรู้ หรือต้องการแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ได้ ซึ่งกระบวนการวิจัยจะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิด ฝึกการวางแผน ฝึกการดำเนินงาน และฝึกหาเหตุผลในการตอบปัญหา โดยผสมผสานองค์ความรู้แบบบูรณาการเพื่อให้เกิดประสบการณ์ การการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง

กล่าวโดยสรุป การวิจัยในกระบวนการเรียนรู้ เป็นการนำกระบวนการวิจัยมาแก้ปัญหา การเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนฝึกการคิด วางแผน การดำเนินงาน ฝึกหาเหตุผลในการตอบปัญหา เป็น การพัฒนาทางปัญญา ทางอารมณ์ สังคมและร่างกาย

2) การวิจัยพัฒนาการเรียนรู้

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ ผู้สอนสามารถทำวิจัย และพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ นำกระบวนการวิจัยมาจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการ วิเคราะห์ปัญหา สร้างแนวทางเลือกในการแก้ปัญหา ดำเนินการตามแนวทางเลือกและสรุปผลการ แก้ปัญหาอันเป็นการฝึกทักษะ ฝึกกระบวนการคิด

กล่าวโดยสรุป กระบวนการเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เป็นงานที่ฝึกการคิด การทดลองทำ เกิดการกระตือรือร้น สิ่งสำคัญคือ เทคนิคและวิธีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ ไปตามความแตกต่างของผู้เรียน

3) การวิจัยพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

การปฏิรูปสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งในการกิจหลักของการปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้ สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการให้ผู้เรียนสำเร็จออกมาคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตรที่ กำหนดไว้ สถานศึกษาจะมีประสิทธิภาพเพียงใดขึ้นอยู่กับองค์ประกอบภายใน ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร และสื่อวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ผู้บริหารเป็นผู้ที่ระดมการมีส่วนร่วมของคนทุกฝ่ายตั้งแต่ชุมชน ผู้สอน ผู้เรียน มาร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการเพื่อกำหนดทิศทางหรือวิสัยทัศน์

การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เป็นการบริหารจัดการให้ผู้เรียน มีคุณภาพ สามารถพึ่งตนเอง ร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

สรุป การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ และคุณภาพงานวิชาการในภาพรวมของสถานศึกษา

4.5 ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี

สื่อเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก เพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาศักยภาพทางการคิด ได้แก่ การคิดไตร่ตรอง การคิดสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตลอดจนสร้างสรรค์ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมให้แก่ผู้เรียน

1) ความหมายของสื่อการเรียนการสอน

มีผู้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอนไว้ดังนี้

อุทัย บุญประเสริฐ (2540, หน้า 43) กล่าวว่า งานสื่อการเรียนการสอน งานวิชาการ ของโรงเรียน ยังต้องเกี่ยวพันกับการรู้จักใช้สื่อการเรียนการสอน มีวัสดุ อุปกรณ์ให้นักเรียนได้ใช้ ทดลองปฏิบัติการ หรือการเสริมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543, หน้า 267) ได้ให้ความหมายสื่อการเรียนการสอนไว้ว่าหมายถึง สิ่งที่น่าความรู้ผู้เรียนอยู่ในรูปของสิ่งพิมพ์หรือไม่ใช่สิ่งพิมพ์ก็ได้ ซึ่งได้แก่ สื่อประเภทโสตทัศนูปกรณ์ เช่น วัสดุ เครื่องมือ อุปกรณ์และวิธีการทางโสตทัศนศึกษา

สรุปได้ว่า สื่อการสอนเป็นวัสดุ อุปกรณ์ เทคนิควิธีที่ครูนำมาประกอบการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่เรียนได้ง่ายขึ้น การเลือกสื่อจะให้เหมาะสมกับผู้เรียน เนื้อหาวิชา ประหยัด มีคุณภาพ ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูได้มีการผลิต การใช้ การเก็บบำรุงรักษา การปรับปรุงพัฒนาและการให้บริการสื่อที่มีประสิทธิภาพ

2) ความสำคัญของสื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันมีอิทธิพลสูง ต่อการกระตุ้นให้ผู้เรียนกลายเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีมากมายหลายรูปแบบ และให้คุณประโยชน์ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความคิดรวบยอดได้ง่ายขึ้น ผู้เรียนมองเห็นสิ่งที่กำลังเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรมและเป็นกระบวนการ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมการมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนสามารถบูรณาการสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้เชื่อมโยงกันเชื่อมโยงโลกที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียนให้เข้ามาสู่การเรียนรู้ของผู้เรียน

3) กระบวนการพัฒนาสื่อการเรียนรู้

ผู้สอนสามารถดำเนินการได้โดยศึกษาวิเคราะห์สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ นำมาพัฒนาปรับปรุง ดัดแปลงหรือจัดทำเสริมเพิ่มเติมเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มสาระ ตลอดจนสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของผู้เรียนและสถานศึกษา

สรุปได้ว่า การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ เป็นภารกิจของครูผู้สอนที่ออกแบบผลิตขึ้นใหม่ จัดทำสื่อการเรียนรู้ได้หลายประเภท เช่น หนังสือเรียน คู่มือครู ชุดการเรียนการสอน แบบฝึกหัด บทเรียนสำเร็จรูป สำหรับสื่อที่ปรับปรุงหรือจัดทำเพิ่มเติมจากสื่อที่มีอยู่เดิม เมื่อนำมาใช้กับกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องวิเคราะห์การใช้สื่อเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ

4.6 ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ที่สถานศึกษาสามารถจัดและดำเนินการได้มีหลายประเภทขึ้นอยู่กับกำลังความสามารถของสถานศึกษาแต่ละแห่ง เช่น สถานศึกษาที่มีบริเวณพื้นที่กว้างอาจจัดแหล่งเรียนรู้ในลักษณะของสวนพฤกษศาสตร์ หรืออุทยานการศึกษานอกเหนือจากห้องสมุด การจัดมุมต่าง ๆ ในบริเวณสถานศึกษาให้เป็นที่อ่านหนังสือ รวมทั้งการนำนักเรียนไปค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลนอกสถานศึกษา เช่น ห้องสมุดประชาชน วัด หอสมุดแห่งชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ผู้บริหารและครูผู้สอนจึงมีบทบาทในการส่งเสริมให้นักเรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สถานศึกษาควรใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง

1) การพัฒนาห้องสมุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้

ห้องสมุดสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการเรียนการสอนของครูและนักเรียน เพราะเป็นแหล่งรวบรวม จัดเก็บ และให้บริการวัสดุสารสนเทศ ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร เปิดโอกาสให้ทุกคนได้มาศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองส่งเสริมนิสัยใฝ่เรียนและนิสัยรักการอ่าน ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ต้องพัฒนาให้เกิดแก่เยาวชน

อุทัย บุญประเสริฐ (2540, หน้า 43) กล่าวว่า ห้องสมุดคือสถานที่รวบรวมหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นแหล่งวิทยาการความรู้ ความเห็นของนักปราชญ์ และนักวิชาการ

2) แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

การจัดแหล่งเรียนรู้ในชุมชนจะสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ในสังคมชุมชนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นสังคมที่เปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนสามารถแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต แหล่งเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ สวนพฤกษศาสตร์ ศูนย์กีฬาและนันทนาการ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้แก่ ความรู้ที่มาจากการสังมประสพการณ์ของชีวิต ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันและถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรม ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นบุคคลในชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถ และเป็นบุคคลถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่าของอดีตและปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม แหล่งวิทยาการต่าง ๆ ในชุมชน เช่น วัด หน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ

แหล่งเรียนรู้ในชุมชน จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชน ให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน แหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน และแหล่งวิทยาการต่าง ๆ ให้คนในสังคมชุมชนได้แสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สรุปได้ว่า สถานศึกษาควรพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา โดยอาศัยความร่วมมือจากชุมชน ท้องถิ่น พัฒนาแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ร่วมกัน

4.7 การนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษา เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาครูให้ปฏิบัติงานด้านวิชาการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับนโยบายได้งานที่มีมาตรฐานและมีคุณภาพสูง

สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (2546, หน้า 54) ให้ความหมายว่า การนิเทศภายใน หมายถึง กระบวนการจัดการบริหารการศึกษาเพื่อชี้แนะให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับครูและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครูและเพิ่มคุณภาพของนักเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของการศึกษา

สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์ (2546, หน้า 11) ให้ความหมายว่า การนิเทศ หมายถึง การช่วยเหลือบุคลากรทางการศึกษาโดยเฉพาะครูผู้สอนให้สามารถพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล บรรลุวัตถุประสงค์ของโรงเรียนและหลักสูตร

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2548, หน้า 15-16) ให้ความหมายว่า การนิเทศ หมายถึง กระบวนการจัดบริหารการศึกษาเพื่อชี้แนะให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครู และเพิ่มคุณภาพของนักเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของการศึกษา

กล่าวโดยสรุป การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการร่วมมือทางการศึกษาที่จะช่วยเหลือแนะนำส่งเสริมสนับสนุนปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ หรือสรุปได้ว่า การนิเทศเป็นการจัดบริหารการศึกษาด้านหนึ่ง เพื่อการชี้แนะให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครูและเพิ่มคุณภาพของนักเรียนเป็นไปตามเป้าหมายของการศึกษา

1) ความสำคัญของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศเป็นกิจกรรมที่สำคัญกิจกรรมหนึ่งในการช่วยสนับสนุนให้การจัดการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานต่างๆในโรงเรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีนักการศึกษากล่าวถึงความสำคัญของการนิเทศการศึกษาไว้ ดังนี้

เยวพา เศษะคุปต์ (2542, หน้า 88) กล่าวว่า การนิเทศเป็นความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยให้การปฏิบัติงานของครูหรือเจ้าหน้าที่อื่นๆพัฒนาไปจนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ การพัฒนาและให้การศึกษาแก่เด็กนั่นเอง

จันทราณี สงวนนาม (2545, หน้า 154) กล่าวว่า การนิเทศทำให้ครูสามารถสอนได้ตรงตามเป้าหมาย บุคลากรในสถานศึกษามองเห็นความสำคัญของงานวิชาการ และปฏิบัติงานโดยเน้นคุณภาพของผู้เรียนเป็นเป้าหมายสำคัญ การนิเทศภายในจะช่วยให้สถานศึกษาสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอันมีผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของโรงเรียนในการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพครู คุณภาพผู้เรียน ให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาชาติ

2) หลักการนิเทศการศึกษา การนิเทศภายในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ ผู้บริหารต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายในอย่างถูกต้อง มีนักการศึกษาเสนอหลักการนิเทศให้ประสบความสำเร็จไว้ ดังนี้

ชาลี มณีศรี (2542, หน้า 27-28) ได้เสนอหลักการนิเทศไว้ว่า การนิเทศเป็นการช่วยกระตุ้นประสานงานและแนะนำให้เกิดความเจริญงอกงามแก่ครู การนิเทศต้องตั้งอยู่บนรากฐานประชาธิปไตย มีการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล กระตุ้นให้มีความคิดริเริ่ม มีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบายและการตัดสินใจ การนิเทศเป็นกระบวนการส่งเสริม สร้างสรรค์ ควรหลีกเลี่ยงการบังคับ ควรสร้างบรรยากาศให้ครูได้พยายามคิดหาวิธีการทำงานแบบใหม่ ๆ ควรให้การยกย่องชมเชย

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543, หน้า 227) กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษาควรมีการบริหารงานเป็นระบบ ถือหลักการมีส่วนร่วมในการทำงานเน้นความร่วมมือร่วมใจกันในการดำเนินงาน เน้นงานสร้างสรรค์ให้แต่ละคนแสดงออกและพัฒนาความสามารถของแต่ละบุคคล เป็นการแก้ปัญหาที่เกิดจากการเรียนการสอน เป็นการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานให้ดีขึ้น สร้างความเข้าใจระหว่างกัน เป็นการสร้างความผูกพันและความมั่นคงต่ออาชีพ เกิดความพึงพอใจในการทำงานที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถ เป็นการพัฒนาและส่งเสริมวิชาชีพครูภาคภูมิใจในอาชีพ

สรุปหลักการนิเทศในโรงเรียน เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครูเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ครูในโรงเรียนปฏิบัติหน้าที่ที่กำหนดขึ้นทุกงานในโรงเรียน อันจะทำให้การปฏิบัติงานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลสูงสุด คือ ผู้เรียนมีคุณภาพ

3) เทคนิคการนิเทศภายใน

โรงเรียนแต่ละแห่งมีสภาพปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน การปรับปรุงส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอนในแต่ละโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องใช้กิจกรรมการนิเทศที่แตกต่างกันตามสภาพโรงเรียน ได้มีนักการศึกษาเสนอเทคนิคการนิเทศไว้ ดังนี้

กรมวิชาการ (2543, หน้า 17) ได้สรุปกิจกรรมการนิเทศภายในที่เป็นไปได้ตามสภาพของสถานศึกษาแต่ละแห่งที่จะดำเนินการได้คือ การให้ความรู้ เช่น การแนะนำ ประชุมปรึกษาหารือ จัดอบรม ปฐมนิเทศ ใช้เอกสารความรู้ การหาวิทยากรมาให้ความรู้ เป็นต้น การสาธิต การประสานงานให้ร่วมกันทำงาน การพาไปดูงาน การบริการทางด้านวิชาการ การวิจัยในชั้นเรียน การจัดกิจกรรมกระตุ้นให้ปฏิบัติงานเข้มแข็งขึ้น และทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน

4) กระบวนการนิเทศภายใน

การนิเทศภายในเป็นการดำเนินงานที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานในโรงเรียน การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องดำเนินการขึ้นในโรงเรียนของตน เพื่อช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพครูและผู้เรียน มีนักการศึกษาได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ ดังนี้

กมล ภูประเสริฐ (2545, หน้า 13-14) กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษา หมายถึง การให้บุคลากรทุกคนร่วมกันรับผิดชอบในการนำสถานศึกษาไปสู่มาตรฐานการศึกษาร่วมกัน ทุกคนต้องร่วมคิดร่วมทำเพื่อให้สถานศึกษาสามารถพึ่งตนเองได้ในทางวิชาการ วิธีการที่จะนำไปใช้ควรเป็นวิธีการที่มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เช่น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิด การแลกเปลี่ยนความรู้ การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนินการนิเทศภายในอย่างสม่ำเสมอ การร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยถือเป็นปัญหาของสถานศึกษาโดยส่วนรวม

สุรศักดิ์ ปาเฮ (2545, หน้า 28-29) กล่าวว่ากระบวนการนิเทศเป็นรูปแบบการทำงานเป็นคณะ (Teamwork) ซึ่งการดำเนินงานจะมีกระบวนการ ขั้นตอนการ ซึ่งผู้บริหารแต่งตั้ง คณะกรรมการนิเทศภายใน กำหนดยุทธศาสตร์การทำงานร่วมกัน ขั้นตอนการนิเทศ สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การตรวจบันทึกการสอน เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนสอนทุกครั้ง การเยี่ยมชั้นเรียน สังเกตการสอน การให้คำปรึกษา สร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้สอนในโรงเรียน ขึ้นประเมินผล และสรุปผล เป็นการประเมินและสรุปผลการดำเนินงานนิเทศภายใน โรงเรียน หรือสถานศึกษาจากการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ตามกรอบการปฏิบัติการเรียนรู้ที่ครูนำไปจัดประสบการณ์ หรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อนำผลสรุปที่ได้ไปปรับปรุงและพัฒนางาน

สรุปได้ว่า กระบวนการนิเทศภายใน เป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เป็นไปตามขั้นตอนของการทำงาน คือ มีการวางแผนการนิเทศ การปฏิบัติตามแผน การประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐาน สำหรับเทคนิคในการนิเทศควรใช้วิธีการที่หลากหลาย โดยคำนึงถึงความเหมาะสม ความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียน

4.8 ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นสิ่งที่สถานศึกษาทุกแห่งและทุกระดับจะต้องดำเนินการอย่างจริงจัง เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

1) ความหมายการประกันคุณภาพการศึกษา

เป็นการสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันให้แก่ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม ว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ ดังนี้

อุทุมพร จามรมาน (2544, หน้า 1) ให้ความหมายว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนว่าทุกคนในสถานศึกษาปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถเพื่อผลิตผลจะได้มีคุณภาพ

จรัส นองมาก (2544, หน้า 2) ให้ความหมายว่า การประกันคุณภาพการศึกษาเป็น กระบวนการที่สถานศึกษากำหนดขึ้น เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้มีความมั่นใจว่า ถ้าทำตามกระบวนการ ที่กำหนดนี้แล้วการศึกษาจะมีคุณภาพเป็นที่พึงพอใจของผู้รับบริการ

สรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการศึกษาที่ ดำเนินการตามปกติของโรงเรียน เพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้รับบริการว่า โรงเรียนสามารถจัดการศึกษา ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจนเป็นระบบ และ ตรวจสอบได้

2) ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นกลไกในการตรวจสอบและกระตุ้นให้สถานศึกษา มีการควบคุมคุณภาพการศึกษาย่างเป็นระบบและต่อเนื่องตลอดเวลา ได้มีนักการศึกษากล่าวถึง ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ ดังนี้

ประภาพรรณ เอี่ยมสุภามิต, ปราณี สังขตะวรรณ และอุษาวดี จันทรสัทธ (2545, หน้า 113) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษามีความสำคัญดังนี้

1) ทำให้เกิดความมั่นใจในคุณภาพการศึกษา เพราะเกิดจากกลไกในการควบคุม การตรวจสอบคุณภาพและการประเมินคุณภาพที่เชื่อถือได้ ทำให้เกิดการคุ้มครองผู้บริโภคและเกิด ความเสมอภาคในโอกาสที่จะ ได้รับการศึกษาและการบริการการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง

2) ประชาชนและสังคมมั่นใจและสามารถตัดสินใจเลือกใช้กระบวนการจัดการศึกษา และผลผลิตของสถานศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษา

3) เพื่อให้สถาบันการศึกษาได้มีการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

4) เพื่อกระตุ้นให้ผู้รับผิดชอบหรือผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษา มุ่งพัฒนาการศึกษาให้มีมาตรฐานคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

5) เพื่อกระตุ้นให้สมาชิกใหม่ในหน่วยงานตระหนัก และดำเนินการถึงหน้าที่ของตน ในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ

3) กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา

เป็นกระบวนการเชิงรุกที่เน้นการวางแผน และการเตรียมป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาของโรงเรียน มีนักการศึกษาได้ เสนอกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ ดังนี้

วีระวัฒน์ อุทัยรัตน์ และ เฉลิมชัย หาญกล้า (2546, หน้า 52-53) กล่าวว่า การดำเนินงาน ประกันคุณภาพการศึกษาให้ประสบความสำเร็จต้องมีการดำเนินงานที่เป็นขั้นตอนชัดเจน ดังนี้

1. ขั้นการเตรียมการ

1.1 การเตรียมความพร้อมของบุคลากร โดยการพัฒนาให้ความรู้ความเข้าใจและเจตคติที่ดีต่อการประกันคุณภาพ

1.2 กำหนดผู้รับผิดชอบในการดำเนินการอย่างจริงจัง โดยมีผู้บริหารเป็นหลักสำคัญ

2. ขั้นดำเนินการ เป็นการประยุกต์ใช้วงจรการบริหารคุณภาพ PDCA ให้เข้ากับการทำงานตามปกติของสถานศึกษา เพื่อให้ทุกฝ่ายร่วมกันวางแผน ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันตรวจสอบ ทั้งนี้เพื่อจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ การจัดการศึกษาให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ ซึ่งในขั้นนี้ได้แบ่งออกเป็นขั้นตอนย่อยดังนี้

2.1 การวางแผน (Plan) สถานศึกษาต้องมีการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มีความชัดเจน เพื่อจะนำไปสู่การปฏิบัติที่ตรงกับความต้องการของสถานศึกษาโดยเริ่มต้นจากการกำหนดเป้าหมายที่แสดงถึงคุณลักษณะหรือคุณภาพที่พึงประสงค์ของสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางหรือทิศทางสำหรับปฏิบัติ

2.2 การปฏิบัติตามแผน (Do) เป็นการร่วมกันของบุคคลในการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ โดยมีผู้บริหารให้การส่งเสริม สนับสนุน นิเทศ และติดตามกำกับอย่างจริงจัง

2.3 การตรวจสอบประเมินผล (Check) ในขณะที่สถานศึกษามีการดำเนินการตามแผน จะต้องมีการตรวจสอบประเมินผลเป็นระยะๆ เพื่อพิจารณาว่าการดำเนินงานเป็นไปตามทิศทางที่ต้องการหรือไม่ มีสิ่งใดที่ต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข

2.4 การปรับปรุงงาน (Act) เป็นขั้นตอนสุดท้ายในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องนำผลจากการตรวจสอบและประเมินผลที่ผ่านการวิเคราะห์แล้วไปใช้ในการพัฒนางาน นอกจากนี้อาจนำผลการตรวจสอบและประเมินไปใช้เพื่อการวางแผนในระยะต่อไป

3. ขั้นการรายงาน ต้องมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดและต่อสาธารณชน ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษาที่สามารถแสดงผลในเชิงคุณภาพที่บุคคลทั่วไปสามารถตรวจสอบได้

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ข, หน้า 37) ได้สรุปแนวทางในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาไว้ ดังนี้

1. จัดระบบโครงสร้างองค์กรให้รองรับการจัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

2. กำหนดเกณฑ์การประเมิน เป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัด

3. วางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาให้บรรลุผลตามเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา

4. ดำเนินการพัฒนางานตามแผนและติดตาม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพภายใน เพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

5. ประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาและหน่วยงานอื่นในการปรับปรุงและพัฒนา ระบบประกันคุณภาพภายใน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องดำเนินการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด โดยจัดโครงสร้างการบริหาร และระบบการทำงานให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จัดระบบสารสนเทศ กำหนดมาตรฐาน การศึกษา จัดทำแผน ดำเนินงานตามแผน ตรวจสอบทบทวน รายงานการดำเนินงานตามแผนพัฒนา คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง จัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปีและเปิดเผยต่อ สาธารณชน และรับการประเมินคุณภาพจากหน่วยงานภายนอก

แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายนอก

การประเมินคุณภาพภายนอกเป็นการประเมินการจัดการศึกษา เพื่อตรวจสอบคุณภาพ ของสถานศึกษา โดยหน่วยงานหรือบุคคลภายนอกสถานศึกษา เพื่อมุ่งให้มีการพัฒนาคุณภาพและ มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งต้องเริ่มต้นจากการที่สถานศึกษามีการประกัน คุณภาพภายใน เพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของตนเอง และมีระบบการประเมินตนเองก่อน ต่อจากนั้น จึงรับการประเมินภายนอกโดยสำนักการรับมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การ มหชน) สมศ. ซึ่งจะดำเนินการโดยพิจารณา และตรวจสอบจากผลการประเมินคุณภาพภายในของ สถานศึกษา การประเมินคุณภาพภายใน และการประเมินคุณภาพภายนอกจึงควรสอดคล้องและ ไปในทิศทางเดียวกัน เพราะต่างก็มุ่งสู่มาตรฐานหรือคุณภาพที่คาดหวังให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน

1. ความหมายของการประเมินคุณภาพภายนอก

มีหน่วยงานทางการศึกษาให้ความหมายของการประเมินภายนอกไว้หลายแนวคิด ดังนี้ กระทรวงศึกษาธิการ (2542ข, หน้า 3) ได้ให้ความหมายของการประเมินไว้ว่าการประเมิน หมายถึง การติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา จากภายนอก โดยสำนักงาน รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือ บุคคลหรือ หน่วยงานภายนอกที่สำนักงาน ดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพและให้มีการพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษา ของสถานศึกษา

กรมสามัญศึกษา (2542, หน้า 48) กล่าวว่า การประเมินภายนอก หมายถึง กระบวนการพัฒนาหรือแนวทางดำเนินงานในการประเมินคุณภาพการศึกษา โดยมุ่งการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาซึ่งเป็นการดำเนินงานของสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษาหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2546, หน้า 3) การประเมินคุณภาพภายนอก คือ การประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา การติดตาม การตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา โดยผู้ประเมินภายนอกที่ได้รับการรับรองจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. เพื่อมุ่งให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น ผู้ประเมินภายนอกหรือคุณภาพโรงเรียนมีความเป็นอิสระและเป็นกลาง ไม่มีผลประโยชน์ขัดแย้งกับการประเมินคุณภาพภายนอกจะนำไปสู่การเข้าถึงคุณภาพการศึกษาด้วยความเป็นกลาง เพื่อสร้างสรรค์พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาอย่างแท้จริง

จากความหมายของการประเมินคุณภาพภายนอกของนักวิชาการดังกล่าว พอสรุปได้ว่าการประเมินคุณภาพภายนอก หมายถึง กระบวนการประเมินคุณภาพการศึกษาที่ดำเนินงานโดยสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง โดยรับรองว่าสถานศึกษาจัดการศึกษาได้คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ตามกรอบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จำนวน 3 มาตรฐาน คือมาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานด้านผู้บริหาร และมาตรฐานด้านครู

2. หลักการของการประเมินคุณภาพภายนอก

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2546, หน้า 3-4) กล่าวถึงการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา เป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศอย่างต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่ความมีมาตรฐานทางการศึกษา และเป็นที่ยอมรับในระดับสากลต่อไป ซึ่งรูปแบบและวิธีการดำเนินจะเป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบของสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพทางการศึกษา (องค์การมหาชน) การประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ

1. เป็นการประเมินเพื่อมุ่งให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ไม่ได้มุ่งเน้นเรื่องการตัดสินการจับผิด หรือการให้โทษ
2. ยึดหลักความเที่ยงตรง เป็นธรรม โปร่งใส มีหลักฐานข้อมูลตามสภาพความเป็นจริง และมีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability)

3. มุ่งสร้างความสมดุลระหว่างเสรีภาพทางการศึกษากับจุดมุ่งหมาย และหลักการศึกษา
ของชาติ โดยให้มีเอกภาพเชิงนโยบายแต่ยังคงมีความหลากหลายในทางปฏิบัติที่สถานศึกษาสามารถ
กำหนดเป้าหมายเฉพาะ และพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เต็มศักยภาพของสถานศึกษา และผู้เรียน

4. มุ่งเน้นในเรื่องการส่งเสริม และประสานงานในลักษณะกัลยาณมิตรมากกว่าการกำกับ
และควบคุม

5. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการประเมินคุณภาพ และการพัฒนาการจัดการศึกษาจาก
ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

3. วัตถุประสงค์ของการประเมินคุณภาพภายนอก

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2546, หน้า 4) กล่าวถึง
วัตถุประสงค์ของการประเมินคุณภาพภายนอก ดังนี้

3.1 เพื่อตรวจสอบยืนยันสภาพจริงในการดำเนินงานของสถานศึกษา และประเมิน
คุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

3.2 เพื่อให้ได้ข้อมูลซึ่งช่วยสะท้อนให้เห็น จุดเด่น - จุดด้อย ของสถานศึกษาเงื่อนไข
ของความสำเร็จ สาเหตุของปัญหา

3.3 เพื่อช่วยเสนอแนะแนวทางปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาแก่สถานศึกษา
และหน่วยงานต้นสังกัด

3.4 เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพ และประกันคุณภาพภายในอย่าง
ต่อเนื่อง

3.5 เพื่อรายงานผลการประเมินคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาตาม
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

4. ความสำคัญของการประเมินคุณภาพภายนอก

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2546, หน้า 4-5) กล่าวว่า
การประเมินคุณภาพภายนอก มีความสำคัญและมีความหมายต่อสถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
และสาธารณชน ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง เป็นการส่งเสริมให้สถานศึกษาพัฒนาเข้าสู่เกณฑ์มาตรฐาน และพัฒนา
ตนเองให้เต็มศักยภาพอย่างต่อเนื่อง

ประการที่สอง เพื่อเพิ่มความมั่นใจและคุ้มครองประโยชน์ให้ผู้รับบริการทางการศึกษา
ว่าสถานศึกษาได้จัดการศึกษามุ่งสู่คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่เน้นผู้เรียนให้เป็นคนดีมี
ความสามารถและมีความสุขเพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

ประการที่สาม สถานศึกษาและหน่วยงานที่กำลังดูแล เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนท้องถิ่นมี ข้อมูลที่จะช่วยตัดสินใจในการวางแผน และดำเนินการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ และบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด

ประการที่สี่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบายมีข้อมูลสำคัญในภาพรวมเกี่ยวกับ คุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษาทุกระดับทุกสังกัด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนด แนวนโยบายทางการศึกษาและการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

5. ขอบข่ายของการประเมินคุณภาพภายนอก

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2546, หน้า 5) ได้กล่าวถึง การประเมินคุณภาพภายนอก ดังนี้

1. ประเมินตามมาตรฐานการศึกษา ซึ่งการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกสำหรับ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมี 14 มาตรฐาน ซึ่งคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบแล้ว
2. กระบวนการประเมินคุณภาพภายนอก ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ
 - 2.1 ก่อนการเยี่ยม
 - 2.2 ระหว่างการตรวจเยี่ยม
 - 2.3 หลังการตรวจเยี่ยม
3. การรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสังเกต สัมภาษณ์ และศึกษาเอกสารและหลักฐานที่ใช้ใน การปฏิบัติงาน รวมทั้งการใช้แบบสอบถามหรือเครื่องมืออื่น ๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามความ จำเป็น
4. ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ บุคลากรของสถานศึกษาคือ เจ้าของสถาบัน ผู้บริหาร ครูผู้สอนและ บุคลากรอื่นของสถานศึกษา นักเรียน กรรมการสถานศึกษา ตลอดจนผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน ชาวบ้าน ผู้ประกอบการหรือผู้แทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6. มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เพื่อใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอกในรอบแรกสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน คุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) (2546, หน้า 91-98) กำหนดมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ใช้ เป็นกรอบในการประเมินคุณภาพภายนอก และเป็นแนวทางให้หน่วยงาน และสถานศึกษามุ่งพัฒนา การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานต่าง ๆ เพิ่มขึ้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติในหลักการ ในคราวประชุม เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2543 มีทั้งหมด 37 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. มาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียน มี 12 มาตรฐาน 38 ตัวบ่งชี้ เน้นพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม โดยมุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความสามารถตามศักยภาพ และมีความสุข

2. มาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการ มี 6 มาตรฐาน 29 ตัวบ่งชี้ เน้นด้านกระบวนการบริหารจัดการ และกระบวนการจัดการเรียนการสอน

3. มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัย มี 9 มาตรฐาน 24 ตัวบ่งชี้ เป็นการกำหนดคุณลักษณะ หรือสภาพความพร้อมของผู้บริหาร ครู หลักสูตร อาคารสถานที่ และชุมชน

มาตรฐานการศึกษาทั้ง 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ เป็นทิศทางให้สถานศึกษาที่มีศักยภาพ และมีความพร้อมได้มุ่งพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเพิ่มขึ้น และเพื่อรองรับการประเมินภายนอกในระยะต่อไป แต่ในช่วง 5 ปีแรก หรือรอบแรกของการประเมินได้มีการคัดเลือกมาตรฐาน มา 14 มาตรฐาน 53 ตัวบ่งชี้ เพื่อใช้ในการประเมินภายนอกนั้น สมศ.เห็นควรให้มีมาตรฐานการศึกษา เพื่อใช้ในการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานต่าง ๆ โดยจัดแบ่งมาตรฐานการศึกษาออกเป็นด้าน คือ มาตรฐานด้านผู้เรียน มี 7 มาตรฐาน 22 ตัวบ่งชี้ มาตรฐานด้านครูมี 2 มาตรฐาน 5 ตัวบ่งชี้ มาตรฐานด้านผู้บริหารมี 5 มาตรฐาน 26 ตัวบ่งชี้ แต่หลังจากที่ สมศ.ดำเนินการ ประเมินคุณภาพภายนอกไป ในระยะหนึ่งก็ได้มีการปรับปรุงตัวบ่งชี้ เพื่อเพิ่มคุณภาพของการประเมิน ได้มาตรฐานและชัดเจนยิ่งขึ้น โดยได้มีการประชุมคณะกรรมการบริหาร สมศ. ครั้งที่ 3/2547 เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2547 และครั้งที่ 4/2547 เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2547 ได้พิจารณาการปรับปรุงระบบและ หลักเกณฑ์การประเมินภายนอกสถานศึกษาขึ้นพื้นฐาน โดยยังคง มาตรฐานไว้ที่ 14 มาตรฐาน เหมือนเดิมแต่ได้เพิ่มตัวบ่งชี้จากเดิม 53 ตัวบ่งชี้ เป็น 75 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ มาตรฐานด้านผู้เรียน ประกอบด้วย มาตรฐานที่ 1, 4, 5, 6, 9, 10, 12 ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. ผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ
2. ผู้เรียนมีความประหยัด
3. ผู้เรียนมีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม
4. ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ดังนี้

1. ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์
2. ผู้เรียนมีทักษะการคิดสังเคราะห์

3. ผู้เรียนมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและไตร่ตรอง

4. ผู้เรียนมีทักษะการคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ดังนี้

1. ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ในระดับ 3-4 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย ในระดับชั้น

ป.3 ป.6 ม.3 และม.6

2. ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ในระดับ 3-4 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ ในระดับชั้น

ป.3 ป.6 ม.3 และม.6

3. ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ในระดับ 3-4 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ ในระดับชั้น

ป.3 ป.6 ม.3 และม.6

4. ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ในระดับ 3-4 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในระดับชั้น ป.3 ป.6 ม.3 และม.6

5. ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ในระดับ 3-4 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาสุขศึกษา และพลศึกษา ในระดับชั้น ป.3 ป.6 ม.3 และม.6

6. ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ในระดับ 3-4 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาศิลปะ ในระดับชั้น ป.3 ป.6 ม.3 และม.6

7. ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ในระดับ 3-4 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพ และเทคโนโลยี ในระดับชั้น ป.3 ป.6 ม.3 และม.6

8. ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ในระดับ 3-4 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาต่างประเทศในระดับชั้น ป.3 ป.6 ม.3 และม.6

9. ผู้เรียนมีคะแนนผลการเรียนรวบยอดระดับชาติ (NT) ไม่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับชาติ วิชาภาษาไทย ในระดับชั้น ป.3 ป.6 ม.3 และม.6

10. ผู้เรียนมีคะแนนผลการเรียนรวบยอดระดับชาติ (NT) ไม่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับชาติ วิชาคณิตศาสตร์ ในระดับชั้น ป.3 ป.6 ม.3 และม.6

11. ผู้เรียนมีคะแนนผลการเรียนรวบยอดระดับชาติ (NT) ไม่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับชาติ วิชาวิทยาศาสตร์ ในระดับชั้น ป.3 ป.6 ม.3 และม.6

12. ผู้เรียนมีคะแนนผลการเรียนรวบยอดระดับชาติ (NT) ไม่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับชาติ วิชาภาษาอังกฤษ ในระดับชั้น ป.3 ป.6 ม.3 และม.6

13. ผู้เรียนมีคะแนนผลการเรียนรวบยอดระดับชาติ (NT) ไม่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับชาติ วิชาสังคมศึกษา ในระดับชั้น ป.3 ป.6 ม.3 และม.6

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นสนใจใฝ่รู้และเรียนจากแหล่งต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล
2. ผู้เรียนรักการอ่านและ สามารถค้นคว้าหาความรู้จากห้องสมุด และสิ่งต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

3. ผู้เรียนพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ดังนี้

1. ผู้เรียนสามารถทำงานตามลำดับขั้นตอนและผลงานมีประสิทธิภาพ
2. ผู้เรียนสามารถทำงานเป็นทีมได้
3. ผู้เรียนที่รักการทำงาน และเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ดังนี้

1. ผู้เรียนที่มีน้ำหนักส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข
2. ผู้เรียนที่มีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์มาตรฐานสมรรถภาพทางกายของ

กรมพลศึกษากระทรวงศึกษาธิการ (2543)

3. ผู้เรียนร่าเริงแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ครู และผู้อื่น
4. ผู้เรียนรู้จักดูแลสุขภาพ สุขนิสัย และป้องกันตัวเอง ไม่ให้เกิดอุบัติเหตุ
5. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษของสิ่งเสพติดและสิ่งมอมเมาไม่เสพสิ่ง

เสพติด และปลอดจากสิ่งมอมเมา

มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ดังนี้

1. ผู้เรียนมีความชื่นชมและชอบกิจกรรมด้านศิลปะ
2. ผู้เรียนมีความชื่นชมและชอบกิจกรรมด้านดนตรี/นาฏศิลป์
3. ผู้เรียนมีความชื่นชมและชอบกิจกรรมด้านกีฬา/สันทนาการ

จากหลักเกณฑ์การประเมินภายนอกสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้า วิจัยดำเนินการวิจัยใน มาตรฐานด้านผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณมีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมีเจตคติที่ดีต่อ

อาชีพสุจริต โดยมีรายละเอียดเนื้อหาเพื่อใช้ในการวิจัยตามลำดับต่อไป ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินการศึกษาวิจัยและเปรียบเทียบผลการวิจัยของผู้วิจัยตามลำดับต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

สิงโต แก้วกัลยา (2541) ศึกษาวิจัยเรื่อง การตรวจสอบผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียน พ.ศ. 2541 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินภายนอกโดยภาพรวม อยู่ในระดับคุณภาพที่น่าพอใจขั้นสูง ผลการประเมินด้านบริหารโรงเรียนและด้านการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อคุณภาพนักเรียน โดยภาพรวม ได้แก่ โรงเรียนที่ใช้แผนเป็นเครื่องมือในการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและการจัดการเรียนการสอนได้จัดการเรียนรู้และทำงานร่วมกันโดยเน้นกระบวนการกลุ่ม บุคลากรในโรงเรียนเห็นว่าการให้ความสำคัญและการร่วมมือกันอย่างจริงจังของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จอย่างมีคุณภาพในการจัดการเรียนการสอน และคุณภาพของผู้เรียน

ไพรัช หงส์เทียบ (2545) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารตามมาตรฐานการศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 5 พบว่ามาตรฐานที่ 3 มาตรฐานที่ 4 และมาตรฐานที่ 6 มีความสัมพันธ์กับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้ การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษายังส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01

ไพศาล ภิรมย์ศรี (2545) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีมาตรฐานการเรียนการสอนต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษาสมุทรสาคร ที่มีมาตรฐานการเรียนการสอนต่างกัน กลุ่มละ 30 โรงเรียน รวม 60 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนที่มีมาตรฐานการเรียนการสอนสูง ทั้งโดยภาพรวมและทุกรายด้านอยู่ในระดับมาก ส่วนโรงเรียนที่มีมาตรฐานการเรียนการสอนต่ำ พฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนอยู่ในระดับปานกลางทั้งโดยภาพรวม และทุกรายด้าน พฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนที่มีมาตรฐานการเรียนการสอนสูงและต่ำ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ทั้งโดยภาพรวม และทุกรายด้าน

เตรียมชัย อุทัยวัฒน์ (2545) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนในเขตจังหวัดราชบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ โรงเรียนในเขตวัดที่ได้รับป้ายทองจำนวน

34 โรงเรียน และที่ไม่ได้รับป้ายทอง จำนวน 34 โรงเรียน รวม 68 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ กลุ่มโรงเรียน กลุ่มวัดผลและกลุ่มกรรมการสถานศึกษา โรงเรียนละ 9 คน รวมมีผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 612 คน ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับป้ายทอง และไม่ได้รับป้ายทองอยู่ในระดับมากทั้งภาพรวม และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน เมื่อพิจารณาตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอยู่ในระดับมากทั้งภาพรวม และเมื่อจำแนกตามรายด้าน และพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับป้ายทอง และไม่ได้รับ ป้ายทอง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาโดยจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า มีพฤติกรรมการบริหาร 4 ด้าน ที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์มีความรับผิดชอบ การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมและการจัดหาทรัพยากร เมื่อพิจารณาตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในกลุ่มวัดห้าด้าน คือ การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วม การจัดหาทรัพยากรความรับผิดชอบต่อ การแสดงออกด้านมนุษยสัมพันธ์ และศิลปะในการพูด และกลุ่มบ้านหนึ่งด้านคือ การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับ ป้ายทอง และไม่ได้รับป้ายทองตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ทั้งโดยรวมและเป็นรายด้าน

ไพฑูรย์ เกียบวัน (2547) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษา เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ สถานศึกษาชั้นพื้นฐานใน จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 148 แห่ง ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 148 คน ครูผู้สอน 296 คน รวมเป็น 444 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) การปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมิน คุณภาพภายนอกของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี โดยภาพรวม คือ การควบคุมการปฏิบัติงาน การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานและการฝึกอบรม การตัดสินใจ และการปฏิสัมพันธ์และการมีอิทธิพลต่อกัน

ศราวุธ เจริญผล (2547) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนใน อำเภอแก่งกระจาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษาอำเภอแก่งกระจาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 จำนวน 24 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน 24 คน ครูหัวหน้างาน 115 คน

รวม 139 คน ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอแก่งกระจาน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเป็นผู้นำ ด้านการจูงใจอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง แนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนใน อำเภอแก่งกระจาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 พบว่า การกำหนดเป้าหมาย คือ ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายการควบคุมการปฏิบัติงาน คือ การมอบหมายงานต้องมีการกระจายงานให้ทุกคน การประเมินการปฏิบัติงานต้องใช้มาตรฐานเดียวกัน สร้างแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานได้ปฏิบัติงาน ส่วนการตัดสินใจนั้นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้เกี่ยวข้อง

นวรรตน์ ทิพย์ธนาสาร (2547) ได้ศึกษางานวิชาการของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 โดยศึกษาทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนงานวิชาการ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมงานด้านวิชาการ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนและทะเบียนนักเรียน และด้านการประเมินผลการบริหารงานวิชาการ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ และหัวหน้างานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม.เขต 1 จำนวน 171 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานบริหารวิชาการของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม.เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม.เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับน้อย สภาพการดำเนินงานบริหารงานวิชาการของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม.เขต 1 ของโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาไม่แตกต่างกัน

ประทวน พรหมจ้อย (2548, หน้า 82-84) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 3 มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผล การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนวการศึกษา การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา และองค์กรอื่น การส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา สำหรับการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการ และงานด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

วันชัย ผลสมบูรณ์ (2548) ได้ศึกษาความต้องการพัฒนางานวิชาการของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการพัฒนางานวิชาการของครูโรงเรียนประถมศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เมื่อเปรียบเทียบความต้องการพัฒนางานวิชาการของครูโรงเรียนประถมศึกษา จำแนกตามขนาดของโรงเรียนโดยรวม และรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อานูจิต แก้วท่า (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการนิเทศการศึกษาและอันดับสุดท้ายได้แก่ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)

กุลหรี พิภุตเกษม (2551) ได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นครปฐม เขต 2 พบว่าการบริหารงานวิชาการโดยรวม และการนิเทศการศึกษาส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน โดยภาพรวมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นครปฐม เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

งานวิจัยต่างประเทศ

ลู (Liu, 1985, Abstract) ได้ศึกษาพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ประสบความสำเร็จ โดยการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างพฤติกรรมการเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จกับผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จระดับปานกลางหรือไม่ประสบผลสำเร็จ การศึกษาจะใช้เครื่องมือวัด คุณภาพในโรงเรียน (Perceptions of School Quality Inventory: PSQI) กับแบบสอบถามพฤติกรรมผู้นำทางวิชาการ (Instructional Behavior Questionnaire: ILBQ) ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์สูงกับความสำเร็จของโรงเรียน ส่วนขนาดของโรงเรียน ประสิทธิภาพการทำงานของผู้บริหาร และจำนวนผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน ไม่พบว่ามีส่วนสัมพันธ์กับความสำเร็จของโรงเรียนและให้ข้อเสนอแนะในวรรคท้ายของการวิจัยว่าควรมีการวิจัยถึงบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในอนาคตต่อไป

สปิริโต (Spirito, 1990) ทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของครูใหญ่ในฐานะผู้บริหารงานทางด้านวิชาการของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ในรัฐแคลิฟอร์เนียที่มีผลต่อความสำเร็จทางวิชาการของนักเรียน ได้ผลที่น่าสนใจอย่างหนึ่งว่าการพัฒนาบุคลากรของครูใหญ่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของนักเรียน

กูดฮาร์ด (Goodhart, 1991) ได้ศึกษาลักษณะของโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐที่มีประสิทธิภาพในด้านวิชาการ ซึ่งทำการวิเคราะห์โดยศึกษาผลผลิตทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในด้านผลสัมฤทธิ์ทางด้านวิชาการ ความสำเร็จของโรงเรียนและประสิทธิภาพของการวัดผล พบว่าความเป็นผู้นำในการจัดการของผู้บริหาร ความมีคุณธรรมจริยธรรมของครูปฏิบัติการสอน และความเป็นหนึ่งเดียวของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ต่อความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนและส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพซึ่งกันและกัน

ดุก (Duke, 1992 อ้างถึงใน จุฑามาศ เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2547, หน้า 46) ได้ศึกษาวิจัยพบว่า โรงเรียนที่มีคุณภาพนั้นผู้บริหารโรงเรียนจะต้องแสดงบทบาทที่เน้นในเรื่องต่อไปนี้ คือ การบริหารงานวิชาการ ว่าด้วยทักษะการอ่านโดยมีโปรแกรมพัฒนาทักษะทางภาษา การจัดโครงการสอนซ่อมเสริมนอกเวลาเรียนและวันหยุด การบริหารกิจการนักเรียน ว่าด้วยความเข้มงวดด้านระเบียบวินัยนักเรียน การบริหารงานบุคคล โดยกำหนดให้ครูพัฒนาแก้ไขการสอนตามความต้องการของนักเรียนภายใต้การวิเคราะห์ปัญหาที่เป็นระบบ

โรเจอร์ (Rogers, 1992 อ้างถึงใน จุฑามาศ เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2547, หน้า 46) ได้ศึกษาวิจัยพบว่า บทบาทที่สำคัญที่สำคัญ ๆ ของผู้บริหาร ได้แก่ การบริหารงานวิชาการเป็นผู้นำด้านการชี้แนะการสอน การบริหารงานบุคคลเป็นผู้บริหารจัดการและการบริหารงานโรงเรียนกับชุมชนเป็นผู้สร้างมนุษยสัมพันธ์

จากการศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า พฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ที่เกี่ยวข้องกับประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา มาตรฐานด้านผู้เรียน 8 ด้าน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งมาตรฐานด้านผู้เรียน ประกอบด้วย มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณมีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมี

ทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต
ทั้งนี้ พฤติกรรมผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับผลการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาหรือไม่
อย่างไรนั้นผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการวิจัยต่อไป

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University